

Självständigt arbete i bildpedagogik

Med penseln i handen

*En undersökning om lärares och elevers uppfattningar
om bildämnet i grundskolans årskurs 4-6.*

Författare: Ekaterini Arnesson
Koutsouridou
Handledare: Margareta Wallin
Wictorin
Examinator: Eva Cronqvist
Termin: HT15
Ämne: Bildpedagogik
Nivå: A1F
Kurskod: 4GN05E

Innehåll

1. Inledning.....	3
1.1 Ämnesval.....	3
1.2 Syfte och frågeställningar.....	4
1.3 Forskningsöversikt.....	4
1.4 Teoretiska utgångspunkter.....	5
1.4.1 Ämneskonception	5
1.4.2 Kreativitet och lärande ur ett sociokulturellt perspektiv.....	8
1.4.3 Motivation.....	10
1.4.4 Olika förutsättningar.....	10
1.4.5 Arbetsförhållanden, undervisningens organisering och klassrumsklimat.....	10
1.4.6 Sammanfattning avseende teoretiska begrepp.....	13
1.5 Metod.....	13
1.5.1 Tillvägagångssätt.....	12
1.5.2 Intervjumetod.....	14
1.5.3 Etik.....	15
1.5.4 Analys och tolkning.....	16
1.5.5 Källor och källkritik.....	16
1.6 Disposition.....	16
2. Bakgrund.....	17
3. Resultat.....	20
3.1.1 Framställning av bilder eller arbete med bilders budskap.....	20
3.1.2 Läroplanens syfte och mål samt digitala verktyg.....	20
3.1.3 Elevernas inställningar och förväntningar i relation till deras motivation.....	21
3.1.4 Digitala verktyg.....	22
3.1.5 Skolklimat, klassrumsklimat, betygssystem och olika förutsättningar.....	22
3.1.6 Externa personers påverkan.....	23
3.1.7 Elevernas fokus i bild.....	24
3.1.8 Klassrumsklimat och betygssystem.....	25
4. Analys.....	26
4.1.1 Framställning av bilder fortfarande centralt.....	27
4.1.2 Inte fokus på digitala verktyg.....	27
4.1.3 Styrdokumenten anses viktiga men otillräckliga.....	28
4.1.4 Arbetsbelastning och stoffträngsel.....	28
4.1.5 Kreativa eller styrande förebilder?.....	29
4.2 Vad eleverna vill fokusera på.....	29
4.2.1 Teckna och måla är viktigt, men vill arbeta mer med digitala verktyg.....	30
4.2.2 Arbete med bildkommunikation.....	30
4.3 Vad kan vara orsaker till lärares och elevers uppfattningar?.....	31
4.3.1 Lärares utgångspunkt som syn på mål, kunskap och personligt ledarskap.....	32
4.3.2 Anpassning efter elevernas intressen.....	32
4.3.3 Elevgruppernas storlek och klassrumsklimatet.....	32
5. Tolkning.....	33
5.1 Lärares fokus på bildframställning.....	33
5.2 Elevernas fokus i bild.....	35
5.3 Grunden och orsaken till lärares och elevers uppfattningar.....	37
6. Sammanfattning.....	39
7. Diskussion.....	40
Referenser.....	42
Bilagor.....	43

1. Inledning

1.1 Ämnesval

I min kommande yrkesroll kommer jag som grundskolelärare i årskurs 4-6 att arbeta inom bildämnet. När man arbetar som lärare utgår man från de kursplaner som finns i läroplanen som beskriver vilka kunskaper och förmågor eleverna ska utveckla i undervisningen. Samtidigt väljer lärare att fokusera på olika mål och kunskaper utifrån vad de tycker är viktigt i bildämnet. Mina erfarenheter som lärarstudent och vikarie inom flera olika grundskolor är att det finns stora skillnader på vad lärarna tycker är viktigt inom bildämnet samt skillnader om vad eleverna tycker är viktigt att lära sig. Många elever har på flera bildlektioner sagt ”varför gör vi inte det här som de gör i andra klassen” eller ”jag kan inte det här, kan vi inte göra något annat, något viktigt?”. Jag anser att det är betydelsefullt att motivera eleverna och berätta varför det är viktigt med en uppgift man gör samt vad den hjälper till med och vilka kunskaper du utvecklar genom att göra den uppgiften. Mina personliga upplevelser är att jag älskade att måla, rita och teckna oavsett vilken uppgift det var. Däremot kände jag ofta att jag tyckte att vissa uppgifter var för lätta och utmanade mig inte. Min lärare under högstadiet kunde valt fler uppgifter som jag kunde gjort som dessutom fanns i kursplanen, exempelvis göra bildanalyser. Erfarenheterna och upplevelserna inom bildämnet gör att det är intressant att undersöka vad olika lärare tycker är viktigt att arbeta med inom bildämnet och vad eleverna tycker är viktigt. Dessutom ger det en tydligare bild av hur lärare kan tänka när de väljer att fokusera på olika saker och ger en djupare förståelse kring deras motivation till att fokusera på just de uppgifterna. Lärarnas och elevernas uppfattning om vad som är viktigt på bildlektionerna blir då synligt.

I läroplanen, Lgr11 i delen ”syfte” för kursplanen bild står det att eleverna ska få erfarenheter av hur bilder framställs, hur man kan kommunicera med bilder och göra olika bildanalyser.

Där står dessutom att:

I undervisningen ska eleverna ges möjligheter att utveckla kunskaper om hur man framställer och presenterar egna bilder med olika metoder, material och uttrycksformer. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar sin kreativitet och sitt intresse för att skapa (2011, 20).

När lärarna planerar sina arbeten utgår de från läroplanen och man kan dra slutsatsen att det är många moment som ska få plats inom bildämnet och det kan vara svårt för läraren att få med allt vilket kan leda till att lärarna väljer bort olika moment av sociokulturella skäl.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka vad några olika lärare och elever i årskurs 4-6 tycker är viktigt att fokusera på i bildämnet. Studiens syfte är också att analysera lärares och elevers uppfattningar om vad detta beror på. Uppsatsens frågeställningar är:

- Vad uppfattar lärarna är viktigt att fokusera på i sin bildundervisning?
- Vad uppfattar eleverna är viktigt att fokusera på i bild?
- Vilka sociokulturella orsaker kan vara orsaken till lärares och elevers uppfattningar?

1.3 Forskningsöversikt

Forskning om vad bildämnet skall innehålla redovisas bl.a. i Lars Lindström (red.) *Nordic Visual Arts Education in Transition*, som gavs ut av Vetenskapsrådet år 2009. Där kan man bl.a. läsa om hur ämnet har utformats olika i de olika nordiska länderna. Med koppling till slöjd i Norge, inriktning mot visuell kultur i Danmark och med kopplingar till konst och design i Finland. Ämnena i skolan förändras över tid och ett ämne som verkligen förändrats efter samhälleliga krav är ämnet Bild. Gunnar Åsén (2006) skriver i sin text ”Varför bild i skolan?” hur bildämnet genomgått stora förändringar. Texten utgör ett kapitel i forskningsrapporten *Uttryck, Intryck, Avtryck – lärande, estetiska uttrycksformer och forskning*, som redigerats av Ulf P. Lundgren och utgivits av Vetenskapsrådet år 2006. Åsén (2006, 107) nämner att det inom bildämnet har funnits stora diskussioner kring funktion, inriktning och innehåll. Författaren menar dessutom att undervisningen förändrats eftersom det uppkommit nya företrädare som haft nya idéer om innehållet. Han nämner även att det funnits tre faser där ämnet gått från ”teckning som avbildning, teckning som uttrycksmedel och bild som kommunikationsmedel” (2006, 107). Dessa historiska synsätt har påverkat olika lärargrupper och bidragit till att ämnet blivit mer omfattande. Detta kommer att tas upp i teoriavsnittet tillsammans med andra ämneskonceptioner.

Olika problem och förslag inom de estetiska ämnena i skolan går att ta del av i Anders Marners text ”*Professionalisering av estetiska ämnen – några problem och förslag*” (2006) där Marner nämner att olika ämnen och estetiska verksamheter påverkas av olika ämneskonceptioner (Marner 2006, 1). Marner poängterar även att de estetiska ämnernas roll har stor betydelse för hur ”viktiga” de anses vara i skolan. Han tar även upp att estetiska verksamheter ofta anses ha till uppgift att kompensera för andra svåra ämnen som gäller för

elever med problem. Marner (2006, 3) menar även att elevernas prestationer inte kritiserats och utmanas inom den estetiska verksamheten eftersom det inte anses vara betydelsefullt med kompetens inom det området, det är viktigare för att ha kul än för att ha kunskap. Marner (2006, 7) tar även upp att olika ämneskonceptioner påverkar bildlärarna och gör att lärarna har svårt att definiera och klargöra vad samt varför de arbetar med olika saker i sin undervisning.

Anders Marner, Hans Örtengren och Christina Segerholm har i den *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03): bild* (2005) sammanställt en utvärdering av bildämnet. I rapporten framgår det att i skolan arbetar man väldigt mycket med skapande och bildframställning. Dessutom betonar författarna att olika ämneskonceptioner och uppfattningar påverkar vilket urval av innehåll samt funktion som finns inom bildämnet. De framhäver att de kommunikativa aspekterna i kursplanen till exempel bildanalys kan lyftas fram mer. I utvärderingen tar det även upp elevers motivation och olika förutsättningar för undervisningen i ämnet bild. Därefter har det gjorts en ny nationell utvärdering av grundskolan (NUÄ13) där resultaten för bildämnet redovisats i Skolverkets rapport 2015:423 *Bild i grundskolan. En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9*. Där framkommer en förändring mellan nya rapporten och NU-03. Denna förändring finns i lärarnas och elevernas svar kring vad de anser om bildämnet. I den nya rapporten (Skolverket, 2015, 48) anser lärarna att bild är ett kommunikativt ämne där man gör bildanalyser medan eleverna uttrycker en praktisk-estetisk ämneskonception. I likhet med den äldre rapporten NU-03 finns det fortfarande kvar spår av äldre ämneskonceptioner.

1.4 Teoretiska utgångspunkter

1.4.1 Ämneskonception

Begreppet ämneskonception kommer vara en del av den här studien. Ämneskonception innebär uppfattningar om ett ämne, dess syfte och innehåll. Problemet med ämneskonception är att olika lärare inte är medvetna om de olika uppfattningar de har om vad som ska vara fokus i bildundervisningen. Olika ämneskonceptioner har påverkat undervisningen i ämnet bild och förändrats över tid. Åsén (2006,108) nämner att under 1800-talet var bildämnet en individuell undervisning där man hade för avsikt att utbilda arbetskraft inom konstindustri, industriproduktion och för hantverkskapande. Iakttagelseförmåga och förmågan att avbilda föremål, människor och kartor var i fokus. Däremot övergick den individuella undervisningen till en massundervisning 1856 där alla elever skulle avbilda och teckna olika saker på fri hand.

Åsén (2006, 108) menar även att det fanns en moralisk fostran i undervisningen i skolan. Runt sekelskiftet förnyades teckningsämnet och det praktiska arbetet i skolan fick större betydelse. Författaren nämner att under 1940-1950-talet förekom det stora diskussioner mellan lärarna eftersom bildämnet intog en ny inriktning. Åsén (2006, 114-115) poängterar att bildämnet övergick från att bara avbilda till ”det fria skapandet” samt att ämnet skulle ge avkoppling till eleverna i deras skolarbete. Ämneskonceptionen ”det fria skapandet” menar Åsén (2006) fick stort spelrum inom läro- och kursplaner, vilket också medförde att lärarens roll och undervisningsmaterialet förändrades. Lärarna fick andra bedömningskriterier att gå efter när de skulle bedöma elevernas bilder som skulle handla mer om elevens intresse och personliga utveckling. Åsén (2006, 116) skriver att under 1960-talet fick bildämnet ännu en ny inriktning då bildämnet kritiserades för att vara väldigt inriktat på konstnärliga områden. Kritiken och samhällets bildutbud i bildmedia medförde att eleverna skulle lära sig att granska och förstå bilders budskap förutom att skapa egna arbeten. Bildkommunikation och miljökunskap blev nya delar av 1969 års läroplan och ämnet bytte namn från Teckning till Bild (2006, 107).

Åsén (2006, 117) poängterar att bildämnet i praktiken påverkats av alla förändringar. Författaren skriver att i den nationella utvärderingen 2003 ser man tydligt att man mest arbetar med bildframställning i skolan även om bildanalys, bildmedia och bildkommunikation setts som betydelsefullt i läroplanerna. Åsén (2006, 118) menar att det här beror på att historiska avlagringar och ämnestraditioner lever kvar inom lärarna vilket medför att nytt innehåll har svårt att träda fram. Han påpekar dessutom att skillnader uppstår mellan lärarna eftersom några kan förnya ämnet, vissa arbetar inte efter den nya läroplanen och en del kombinerar det gamla med det nya. Åsén (2006) menar även att eleverna har en roll i bildskapandet som även påverkar lärarnas fokus i bildämnet. Elevernas förväntningar och inställningar påverkar undervisningen. De förväntar sig ett fritt skapande där de kan måla och teckna samt att det ska bidra till en omväxling till de teoribaserade ämnena. En annan aspekt som framkommit i utvärderingen är att arbete inom bildmedia kan vara begränsat beroende på material, utrustning och teknologi. Vidare nämner Åsén (2006, 120) att de nya medierna för bildkommunikation kan bidra till elevernas framtid och yrken inom exempelvis design, reklam och massmedia.

I Anders Marners text *Professionalisering av estetiska ämnen – några problem och förslag* tar han upp att bildämnets precision kring undervisning och uppgifter är diffus. Marner (2006, 6) poängterar att ”kursplanen i bild innehåller spår av äldre ämneskonceptioner”. Han

poängterar att olika konceptioner varit framträdande sedan 1969 där exempelvis bildkommunikation framhövdes i kursplanen. Dessutom har ämnet påverkats av kultur som bildmedier och konst. Marner (2006, 7) påpekar att begrepp och synsätt som lärarna använder sig av påverkar bildämnet. Han nämner exempelvis att ca 45 % av lärarna använder begreppet praktiskt-estetiskt ämne med något konstnärligt perspektiv och ca 40 % ser det som ett kommunikativt ämne enligt de senaste kursplansformuleringarna. Konceptionen av bild som ett övningsämne där praktiska kunskaper är i fokus eller som ett fritt skapande ämne där eleverna får låta kreativiteten flöda fritt är det inte många lärare som använder sig av (2006, 6).

Vidare nämner Marner (2006, 7) att kursplaner har påverkat ämneskonceptionerna inom bildämnet. Problematiken befinner sig i att när nya kursplaner formulerats har de inte ersatt de gamla kursplanerna, utan bildämnet har breddats i praktiken med nya idéer. Marner (2006) poängterar att de här inslagen har medfört ”stoffträngsel och urvalsproblem, samt spänningar mellan ämnesföreträdare med olika konceptioner” (2006, 7). Dessutom påpekar Marner (2006, 7) att tiden före eller efter påverkat styrdokumentet. En äldre ämneskonception där bildämnet ses som ett praktisk-estetiskt ämne genomsyrar bildlärarens fokus i bildämnet. Däremot bildlärare som varit klasslärare kan fortfarande påverkas av en äldre syn på bildämnet, den fritt skapande doktrinen. Marner (2006, 7) menar att bildämnet är ett av de estetiska ämnena där det finns otydliga ämnesgränser och kursplaner, vilket också påverkats av lärare som varit obehöriga eller utan kompetens samt att det har bidragit till ett ålderdomligt yrkesspråk.

I den *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03): bild* (2005) skriver Marner, Örtengren och Segerholm att det har förekommit ämneskonceptioner som inte gett bildanalys och bildkommunikation det utrymme de skulle haft enligt kursplanen. Genom att utveckla den kommunikativa förmågan kan elever lära sig granska, förstå och uppleva och att integrera, även sprida budskap samt gestaltningar med bilder på ett utvecklat sätt. Marner, Örtengren och Segerholm (2005, 9) menar att nuvarande mediebilder som elever kan känna igen och som är elevnära kan vara grundläggande när eleverna ska förstå, tolka och kritiskt granska bilder. Vilket också öppnar upp kursmålet bildanalys samt diskussioner och dialoger kring värdegrundsfrågor menar skribenterna.

I den nya rapporten *Bild i grundskolan. En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9. NUÄ13* (Skolverket, 2015, 70) framkom det i likhet med NU-03 att diskussioner av

mediebilder och innehåll som fokuserar på bildanalyser inte är ofta förekommande. Utifrån elevernas perspektiv präglar den praktisk-estetiska ämneskonceptionen undervisningen där bildframställning är i fokus. Marner och Örtegren (2015, 48) skriver att eleverna upplever att de framför allt får teckna, måla och arbeta med olika tekniker samt material.

Bildkommunikation och fritt skapande framträder inte som relevant. Lärarna i utvärderingen anser att de arbetar med bildanalyser som är kopplat till bildkommunikation och framhåller en kommunikativ ämneskonception. I rapporten nämner Marner och Örtegren (2015, 7) dock att ”den nya läroplanen Lgr11 kan ha påverkat ämneskonceptionen i kommunaktiv riktning” (2015, 7)

1.4.2 Kreativitet och lärande ur ett sociokulturellt perspektiv

Roger Säljö (2010, 137) skriver i boken *Lärande skola bildning- en grundbok för lärare* om teoretiska traditioner med synen på lärande som inkluderar formbarheten utifrån det sociokulturella perspektivet, där grundaren var Lev Vygotskij. Kunskaper och värderingar framträder i olika kulturer och samhällen där synen på lärande kan vara väldigt olika vilket bidrar med ett mångkulturellt komplext samhälle menar Säljö (2010, 193). Det sociokulturella perspektivet innebär att sociala samspel med andra människor bidrar med lärande och utveckling. Kunskaper och färdigheter inom det sociala och kulturella är inte en överföring mellan människor utan innefattar ett stort deltagande. Nyckelbegreppen för lärande blir kommunikation och interaktion poängterar Säljö (2010, 193).

Vygotskijs syn på undervisning enligt Säljö (2010, 191) var att läraren gav förutsättningar för att eleverna ska nå förståelse och kunna tillämpa kunskaper. Skribenten skriver att läraren vägleder eleverna så att de ska kunna använda ett kulturellt redskap. Ett begrepp Vygotskij hade var idén om *den proximala utvecklingszonen* som innebar att han ansåg att lärande är pågående processer, att en elev som har kunskaper kan sedan behärska helt nya begrepp eller färdigheter. Förmågorna som människor utvecklar är kulturella och handlar om hur människor *approprierar*, tar till sig *medierande* redskap påpekar Säljö (2010, 185). Författaren förklarar mediering som redskap exempelvis språkliga eller materiella som gör att vi förstår omvärlden och genomför handlingar efter dessa. Säljö (2010, 185) skriver att Vygotskij menade att kulturella redskap kunde vara kommunikation och tänkande vilket bidrar med förståelse och hur vi analyserar vår omvärld. Medierande system kompletterar och fungerar tillsammans exempelvis kan vi uttrycka oss med bilder men vi kan även kommunicera om dem, speciellt i vår nutid med den digitala tekniken (Säljö 2010, 188).

Anders Marner (2005, 27) skriver i sin bok *Möten och medieringar – estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv* att kreativitet kan ses ur ett sociokulturellt perspektiv. Kreativitet har flera nyanser och bidrar till att man kan ifrågasätta individualitet. Marner (2005, 27) skriver att kreativitetsproblematiken uppkommit eftersom bildämnet påverkats av de ämneskonceptioner som förekommit över tid. I början av 1900-talet fanns inte kreativitet som mål som vi anser idag utan eleverna i skolan skulle arbeta efter normen där läraren var auktoritär. Under 1950- och 60-talet förändrades ämneskonceptionen till ”det fria skapandet” och metodiken förmedlingspedagogik kom fram. Det bidrog till att individuell kreativitet var i fokus.

Vidare skriver Marner (2005, 27) att de kursplaner som finns idag, med den nuvarande ämneskonceptionen, har ett sociokulturellt perspektiv eftersom kommunikation är viktigt och inte endast individuellt skapande. Det kommunikativa medför att det måste finnas en sändare och en mottagare vilket bidrar till att ”kreativiteten förväntas omfatta ett mottagarperspektiv, inte endast ett skapandeperspektiv” (2005, 27). Däremot som tidigare nämnt verkar flera ämneskonceptioner parallellt och mycket fokus i blindundervisningen ligger på att ensidigt skapa bilder.

Marner (2005, 30) poängterar att Vygotskij framhäver att man måste använda kreativitet eftersom hela vår omvärld kräver detta. Han påpekar att om människan har skapat något kan hon även förändra det genom kreativitet. Marner (2005, 31) nämner att kreativitet byggs upp av tankar och samtal. Dessa samtal bygger upp tankar och som i sin tur bygger upp nya samtal. Vilket gör att kreativitet inte bara är personligt utan uppkommer i relation till andra. Författaren menar att människor förändras i de relationer som finns runt omkring. Det är betydelsefullt eftersom vi blir stöttade, hjälpta eller förödmjukade, alltså påverkade av andra människor i vår omgivning vilket leder till minskad eller ökad kreativitet. Marner (2005, 32) poängterar att kreativitet kan finnas eller inte alls existera beroende på skolklimatet som finns i skolan, exempelvis klasskamraters inställning, klassrumsklimatet och betygssystem kan påverka kreativiteten negativt eller positivt. Marner (2005) nämner att ”kreativiteten i miljöerna och mellan människorna bidrar till utvecklingen av den individuella kreativiteten” (2005, 32). Kreativitet, skapande och lärande hör ihop. Marner (2005, 46) poängterar Vygotskijs teorier där han nämner att kreativitet sker överallt när något nytt skapas.

1.4.3 Motivation

För att skapa förståelse och lust för att lära elever behöver lärare bygga undervisningen på elevernas motivation. Det finns både inre motivation som består av nyfikenhet och intresse samt yttre motivation som påverkas av exempelvis betyg, föräldrar och framtid. I boken *Lusten att förstå* skriver författaren Peter Gärdenfors att en av de viktigaste uppgifter en lärare har är att se om eleverna är med i undervisningen och se till att de förstår. Gärdenfors (2010, 69) menar att engagerade elever lär sig bättre. Det bidrar till bättre självförtroende och motivation till att lära sig. Författaren poängterar även kognitiva förmågor som att läsa och skriva bygger på utveckling av andra förmågor som elevers känslor och motivation. Gärdenfors (2010, 69) nämner att enligt OECD rapporten *Understanding the brain* beror lärande på fyra faktorer. De här faktorerna bygger på självförtroende, otillräcklighet, motivation och lärtillfällen. Författaren poängterar att om man stärker elevernas självkänsla, deras självförtroende och motivation genomför man undervisning på människans villkor.

Vidare nämner Gärdenfors (2010, 71) att känslor och lärande hör ihop eftersom känslor är de som styr vårt fokus på vad som är viktigt att uppmärksamma. Om inte människan skulle ha känslor skulle inte heller lärande uppstå. Kunskap i sig självt betyder inte mycket utan värderingen och kontrollen av kunskapens resultat spelar stor roll. Gärdenfors (2010, 71) poängterar att om eleverna har kontroll över sitt lärande ger det positiva värderingar av det de lär sig. Dessutom påpekar författaren att om elev får dålig och negativ feedback bidrar det till mindre kontroll av sitt lärande och mindre motivation till lärande. Gärdenfors (2010, 73) nämner även att en lärares engagemang påverkar elevernas inställning till sitt lärande och bidrar till hur eleverna värderar det de ska lära sig. Exempelvis om en lärare är engagerad värderar eleverna undervisningen som betydelsefull. En annan aspekt som författaren nämner är att motivation och uppmärksamhet har en stor koppling till varandra. Gärdenfors (2010, 77) menar att om en elev är motiverad är den dessutom uppmärksam. Elevers uppmärksamhet kan styras genom att läraren väljer och anpassar materialet till elevernas olika intressen. Ju starkare uppmärksamhet elever har desto lättare kan de koncentrera sig på sina uppgifter.

1.4.4 Olika förutsättningar

Lärares och elevers olika fokus beror på de förutsättningar som finns för ämnet bild. Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 53) skriver i NU-03 att yttre förutsättningar som också påverkar skolan kan vara etnicitet, kön, ekonomiskt kapital, fritidsintressen och föräldrars attityd. I rapporten framkommer det att föräldrar tycker att ämnet bild inte är av stor relevans

och har inte lika stor betydelse som andra ämnen vilket också framkom i utvärderingen NUÄ13. Dessutom framkom det att elever inte får mycket stöd och hjälp i bild av vårdnadshavare. Däremot får flickor mer uppmuntran från föräldrar för ämnet bild. I den nya rapporten nämner Maner och Örtegren (2015, 36) att ämnet har hög status hos eleverna. Vidare nämner Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 54) att nästan hälften av eleverna arbetar med att framställa bilder på fritiden och mer än 80 % fotograferar eller använder datorn för att skapa bilder eller redigera bilder i redigeringsprogram. Skribenterna skriver dessutom att flickor skapar fler egna bilder för hand medan pojkar använder datorn mer frekvent på fritiden. Dessutom tycker flickor att det är intressant att använda datorer så länge de kan använda det som ett verktyg och förstå sig på mjukvaran. Maner, Örtegren och Segerholm (2005, 56) poängterar även att eleverna lär sig mycket bredvid skolarbetet och kan tolkas som eleverna upplever att de kan få mycket kunskaper under fritidsaktiviteter. Detta medför att bildämnet då hjälper till att förbinda skola och fritid. Dessutom nämner Marner och Örtegren (2015, 8) i den nya rapporten att elevernas intresse för digital bild på fritiden kan utnyttjas bättre i bildundervisningen.

1.4.5 Arbetsförhållanden, undervisningens organisering och klassrumsklimat

Vidare nämner Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 56) en annan aspekt vad gäller förutsättningar för lärande inom bild vilket är elevernas uppfattningar om ämnet bild. Författarna kunde sammanställa att elever är intresserade och bild uppfattas som ett av de roligaste ämnena. Däremot är inte alltid förutsättningarna gynnande då det kan vara väldigt dålig arbetsro med stök och oroligheter. I rapporten framkom det även att eleverna tyckte att man pratade mer än arbetade och att arbetssättet bidrog till dålig arbetsro. De inre förutsättningarna för ämnet bild kan vara lärarens syn på mål och styrdokument, organisatoriska förutsättningar och lärares individuella förutsättningar påpekar Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 58). Styrdokumentet har betydelse eftersom de påverkar hur lärarna handskas med undervisningen. I bildämnet influeras lärarna av styrdokumentet och det styr deras sätt att arbeta. Däremot framkom det att styrdokumentet inte har lika stor betydelse i bildundervisningen som i andra ämnen.

Organisatoriska förutsättningar för bildundervisning kan vara lärares tjänstgöringsförhållanden och arbetsbelastning. Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 58) nämner att det påverkar hur mycket tid läraren kan lägga på eleverna och att de hinner med det de ska göra. I rapporten framkommer det även att lärarnas arbetsbelastning är alldeles för

hög vilket också bekräftas i den nya rapporten NUÄ13. Andra organisatoriska förutsättningar är om läraren och eleverna kan få tillgång till stöd i form av specialkompetens. Skribenterna skriver att elevgruppernas sammansättning påverkar undervisningen i förhållande till hur många av eleverna som är i behov av särskilt stöd. Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 59) kom fram till att det finns nästan ingen tillgång till särskilt stöd för eleverna i ämnet bild. Författarna anser att det är förvånande att tro att bildlärarna ska ha sådan kompetens själva. Rektorns ansvar att engagera sig i bildundervisningen och utvärdera resultaten är också en förutsättning.

En annan aspekt som Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 60) nämner är för stora elevgrupper som leder till att måluppfyllelsen är otillräcklig. Författarna menar även att en av anledningarna till att det uppstår oroligheter i bildundervisningen under lektionerna kan vara att det är för många elever i klassrummet som arbetar samtidigt vilket också bekräftas i den nya utvärderingen NUÄ13. I den nya rapporten skriver Marner och Örtegren (2015, 30) att det kan vara en grupp av i genomsnitt 21-25 elever närvarande i bildundervisningen. Det som dessutom kan vara svårt med för stora elevgrupper är att läraren möter många elever och ska dessutom ha en relation till var och en av dem. Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 62) poängterar att det är väldigt svårt för läraren att se hur varje enskild elev utvecklas om läraren har stora elevgrupper.

Särskilt material och lokaler är andra organisatoriska förutsättningar. I rapporten NU-03 skriver Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 65) att hälften av bildsalarna inte hade den utrustning som datorer och internet för eleverna att arbeta med. Det framkom att utrustning för 3-dimensionellt arbete och film samt video fanns till stor del. Marner och Örtegren (2015, 32-33) nämner dessutom i den nya rapporten NUÄ13 att utrustningen som är otillräcklig kan vara en av orsakerna till att eleverna i årskurs 6 inte kan nå kunskapskraven.

Lärares individuella förutsättningar kan vara utbildning och kompetens. De flesta lärarna har utbildning från början eller har utbildat sig i efterhand, däremot ungefär en tredjedel av lärarna varken utbildning eller behörighet. I den nya rapporten *Nationella utvärderingen av grundskolan 2015 (NUÄ13): Bild* (2015, 7) skriver Marner och Örtegren att lärarna är i behov av fortbildning inom digital bild. Marner och Örtegren (2015, 7) poängterar att didaktiska kunskaper i digital bild behöver utvecklas. Dessutom kunskaperna kring hur man hanterar program. Att bedriva digitalt arbete i bild ligger nu på lärarna och deras förmåga kring deras uppfinningsrikedom med digitalt arbete. I rapporten framkom även att digital fortbildning är

väldigt betydelsefullt. Marner och Örtegren (2015, 7) påpekar att det initierats av skolverket och att det verkligen ska betraktas som en viktig fråga av kommunerna.

Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 67) poängterar att lärarens syn på eleverna påverkar undervisning väldigt mycket. Anser läraren att den har elever som är intressanta, lätta att tycka om och kan lära av dem blir troligtvis resultaten fördelaktiga. Elevers prestationer påverkas även av en lärares inställning och lärare tycker att det är roligare att arbeta med elever som är motiverade och presterar bra.

1.4.6 Sammanfattning avseende teoretiska begrepp

Sammanfattningsvis kan sägas att i den här undersökningen förekommer några begrepp som använts vid tolkningen av lärarnas och elevernas svar. När jag använder begreppet *ämneskonception* menar jag olika uppfattningar om bildämnets syfte och innehåll. Det *sociokulturella perspektivet* tillämpas där lärande sker i samspel med andra. Det innebär främst att interaktion och kommunikation är grunden till lärande. Kunskap och utveckling växer i samspel mellan elever och mellan elever och lärare. Detta genom att delta i pedagogiska sammanhang och i ett komplext samhälle med dess mångfald. *Kreativitet* uppstår i dessa sammanhang och det sociokulturella perspektivets nyckelbegrepp kommunikation leder till att kreativitet inte är ensidigt skapande av bilder. Kreativitet utvecklas i ens omgivning där skapande och lärande hör samman. Jag har även *motivation* som en teoretisk utgångspunkt när jag tolkar mina informanternas svar. Motivationsteorin bygger på lusten att lära kommer från elevernas nyfikenhet och intresse. Vilket bidrar till lärande och stor uppmärksamhet på de kunskaper eleverna ska tillägna sig.

1.5 Metod

1.5.1 Tillvägagångssätt

Jag har använt mig av kvalitativa intervjuer som metod, sedan har jag genomfört en innehållsanalys och en tolkning av de svar jag analyserat. Jag gjorde ett subjektivt urval av klassens elever där de fyra eleverna handplockades. Denscombe (2009, 37) nämner att det kan användas i situationer där man behöver få ut specifik data eller anser att dessa har mer kännedom om det man ska undersöka. Detta kan även göras för att dessa personer har särskilda kvaliteter som är relevanta för en undersökning nämner Denscombe (2009, 37). En stor fördel som Denscombe (2009, 37) poängterar är att genom det subjektiva urvalet kan man närma sig människor för ett bättre undersökningsresultat som är mycket informativt med stor

variation. Lärarna intervjuade jag med bakomliggande orsak att de är bildlärare och arbetar med bild. Två av lärarna arbetade på samma skola som eleverna gick på och den tredje på en annan skola som inte låg i närområdet. Jag kontaktade lärarna genom mejl och eleverna träffade jag under min praktik. Jag genomförde intervjuer med eleverna och lärarna en och en. Respondenterna var fyra olika elever som gick i årskurs 5 och lärarna var tre till antal. Under mina intervjuer ville jag få information om respondenternas tankar och uppfattningar kring bildämnet. Inledningsvis frågade jag eleverna vad de gör i bild och vad de skulle vilja göra mer i bild. Därefter kom fler frågor kring vad bild innebar för dem, deras tankar om inställning, klassrumsklimat, förutsättningar, teknik, bildanalyser och externa personers påverkan. För lärarna inledde jag intervjun med att fråga dem vad de gärna gör på bildlektionerna och vad de väljer att fokusera på. Jag var sedan intresserad av hur läroplanens syfte och mål påverkade undervisningen samt hur elevernas förväntningar och inställningar påverkade bildlektionerna. Vidare frågade jag dem om mediebilder, kommunikativa bilder och bildanalyser inkluderades i undervisningen. Sedan frågade jag dem om externa personers påverkan, föräldrars inställning, klassrumsklimat, bedömning och arbetsro. Till sist frågade jag dem vad de tyckte om att undervisa i ämnet bild. De specifika frågorna går att läsa i min intervjuguide som bilaga 2.

1.5.2 Intervjumetod

I den här undersökningen har jag valt att använda mig av kvalitativa intervjuer. Denscombe (2009, 232) nämner att när man vill få insikt om människors tankar, känslor, åsikter och uppfattningar är det väldigt gynnsamt att använda sig av kvalitativa intervjuer. Eftersom jag vill ta reda på hur lärare och elever tänker kring bildämnet är det här en lämplig metod att använda. Dessutom menar Denscombe (2009, 233) att även känsliga frågor som är mer personliga, genom ett hänsynsfullt tillvägagångssätt, kan besvaras ärligt och sanningsenligt. Dessutom menar Denscombe (2009, 267) att vid genomförande av en intervju får man ta del av gester och intryck. Det finns också möjlighet att ställa följdfrågor för att få en djupare insikt i hur den intervjuade personen tänker kring de olika frågorna och även få fler förklaringar genom följdfrågor. När jag utformade frågorna utgick jag från semistrukturerade intervjuer. Det innebär att man sammanställer ett antal frågor som vill ha svar på men att man även kan vara flexibel (Denscombe 2009, 234). Vidare är en semistrukturerad intervju bra för min undersökning eftersom metoden medför att man kan ändra ordningsföljd på frågorna och den som blir intervjuad kan svara mer öppet och utförligt. Tanken är också att informanterna

skall ha möjlighet att ge information om sådant som man inte frågat om, men som kan vara viktigt för att forskaren skall kunna skapa förståelse. Intervjuguiden ligger som bilaga till den här uppsatsen.

Innan intervjuerna skulle genomföras träffade jag både lärarna och eleverna. I klassen har jag dessutom varit praktikant och vikarie så jag känner eleverna väl. Läraren och jag kom överens om att jag kunde genomföra intervjuerna med eleverna en och en eftersom eleverna känner mig och är trygga med mig. Fördelarna med att intervjua elever ensamma är att de ger personliga svar och påverkas inte av vad någon annan säger. Denscombe (2009, 235) poängterar att den som undersöker har dessutom bara en människas uppfattningar att utforska och att den personliga intervjun blir då tydlig. Författaren nämner även att det är lättare att transkribera en sådan intervju eftersom det bara är en person som besvarar frågorna. Däremot kan eleverna känna, eftersom jag var lärarstudent, att de vill ge tillfredställande svar istället för vad de egentligen tycker. Då gäller det som intervjuare att hålla sig neutral och framhäva att deras svar inte kommer att bedömas på något sätt. Intervjuerna genomfördes i årskurs fem av fyra olika elever och bild är ett obligatoriskt ämne i de årskurserna.

1.5.3 Etik

När man genomför undersökningar är det viktigt att förhålla sig till forskningsetik. Denscombe (2009, 193) påpekar att det innebär att när man genomför undersökningar skall man respektera sina respondenters rättigheter, undvika att deltagarna tar skada och skydda deras integritet. Vetenskapsrådet tar upp i sin rapport *Forskningsetiska principer* (2002) att människors personuppgifter, som medverkar i en undersökning, inte ska framträda i den sammanställning forskaren gjort. Vidare skriver Vetenskapsrådet (2002, 6) att det finns fyra huvudkrav för forskningen, dessa är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Vetenskapsrådet (2002, 7) skriver att informationskravet innebär att de som ska delta i undersökningen ska få reda på information kring undersökningens syfte samt hur deras deltagande påverkar undersökningen. Dessutom ska respondenterna informeras om att de kan avbryta sin medverkan när de vill, att deltagandet är frivilligt och att deras svar inte kommer att användas till något annat än för forskning. Dessutom är det bra att framhäva var forskningresultaten kommer att finnas.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna i undersökningen ska ge sitt samtycke menar Vetenskapsrådet (2002, 9). Om personerna som ska delta i undersökningen är under 18 år ska man alltid ha vårdnadshavarens samtycke. Dessutom kan deltagarna själva bestämma kring

villkoren i deltagandet till exempel hur länge de ska delta eller att de kan avbryta sin medverkan utan negativa konsekvenser. Alla uppgifter och svar ska ha stor konfidentialitet och sekretess poängterar Vetenskapsrådet (2002, 12). Konfidentialitetskravet innefattar detta och att forskaren har tystnadsplikt. Dessutom ska inte utomstående kunna identifiera respondenterna eller få tag på uppgifterna. Innebörden av nyttjandekravet skriver Vetenskapsrådet (2002, 14) är att den information som samlats in inte ska användas till någonting annat än till det som respondenterna tidigare har fått information om. I min undersökning fick alla deltagare information om undersökningens syfte, vad deras svar skulle komma att användas till, om betydelsen av deras medverkan, hur lång tid intervjuerna skulle komma att ta och att de medverkade skulle behandlas konfidentiellt. Jag bad givetvis om deltagarnas samtycke och eftersom eleverna var under 18 år fick deras vårdnadshavare ge sitt samtycke till undersökningen genom att skicka ett skriftligt mail. De kvalitativa intervjuerna spelades in och jag genomförde anteckningar under tiden.

1.5.4 Analys och tolkning

Analysprocessen menar Denscombe (2009, 319) innebär att man söker efter de olika saker som befinner sig under datainnehållets yta. Detta innebär även att man beaktar saker i dess kontext och hur dessa hänger ihop eller är beroende av varandra. I detta fall innebär det att jag har analyserat lärarnas och elevernas svar utifrån deras perspektiv. Jag har gjort en kvalitativ innehållsanalys där jag letat efter vilka teman som är intressanta och specificerat det i olika kategorier (Bryman 2002, 501). Tolkningen har sedan gjorts utifrån de teorier jag presenterat ovan.

1.5.5 Källor och källkritik

Den forskning och de teorier som ligger till grund för arbetet är framtagna av vetenskapligt trovärdiga forskare och författare. Jag har försökt att förhålla mig kritiskt och med en objektiv syn när jag framfört och prövat dessa teoretikers synsätt och resultat. I den här uppsatsen framkommer det även resultat från en äldre undersökning, den *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03): bild* (2005) gjord av Marner, Örtegren och Segerholm. Jag är medveten om att NU03 börjar bli gammal eftersom den slutfördes för 12 år sedan. Den nya nationella utvärderingen 2015 kom i slutet av mitt uppsatsskrivande och därför har jag inte kunnat ta med så mycket av den utan bara det som varit mest väsentligt. Respondenterna i min undersökning är lärare och elever som jag känner väl. Det kan ha haft påverkan på det resultat och de svar jag fått från dem. Eftersom jag redan haft kontakt med dessa elever i egenskap av

lärarstudent och vikarie kan det ha medfört att de velat ge mig tillfredställande svar. Elever som har haft en lärarrelation vill ofta veta om de ger rätt svar eller om det svaret de ger är bra. Det gör att jag måste förhålla mig väldigt neutral och inte uppmuntra några svar mer än andra. Dessutom när jag skulle analysera och tolka elevernas svar var jag tvungen att förhålla mig objektiv så att inte tolkningen av svaren skulle färgas av mina egna åsikter och synsätt.

1.6 Disposition

Fler områden som kommer att ingå i den här studien är (2) Bakgrund, (3) Resultat, (4) Analys, (5) Tolkning, (6) Sammanfattning och (7) Diskussion. I kapitlet om bakgrunden (2) får man information om lärarnas och elevernas skolmiljö och deras arbete i bild i förhållande till den nuvarande kursplanen Lgr11. För att få en helhetsbild och en djupare förståelse för mina analyser och tolkningar är det givande att läsa om denna bakgrund. Under rubriken resultat (3) beskrivs resultatet och därefter kommer analyskapitlet (4). Tolkning (5) genomförs med hjälp av de teorier och frågeställningar som ligger till grund för det här arbetet. Sist i arbetet presenteras sammanfattningen av resultatet och tolkning, därefter diskuteras detta. I slutet får man ta del av en sammanfattning (6) av vad jag kommit fram till och en diskussion (7) om ämnet.

2. Bakgrund

Den skola eleverna går på och Lärare 1 och 2 arbetar på är belägen i en medelstor stad i södra Sverige. Här går mestadels svenska elever med högutbildade föräldrar som är väldigt engagerade i sina barns utbildning, men det finns även några elever som kommer från andra länder. I närheten finns skog och grönområden samt en stor sjö. På skolans gårdsplan finns en stor fotbollsplan, kingplaner, basketkorgar och klätterställningar där eleverna kan leka på rasterna. Alla årskurserna från 1-6 går i samma byggnad och mitt emot finns förskolan samt fritidsverksamhet. På skolans bottenvåning finns även ett skolbibliotek där eleverna kan låna böcker. I årskurs 6 har eleverna stor möjlighet att använda Ipads och i de andra årskurserna delar man på ett visst antal datorer. Eftersom alla årskurserna går i samma hus kan alla eleverna ta del av varandras arbeten eftersom lärarna i de olika årskurserna klär väggarna med deras arbeten. I elevernas klassrum finns diverse material att använda för deras bildskapande och även tillgång till kamera.

Olika förutsättningar som finns på den här skolan är både inre förutsättningar och organisatoriska förutsättningar. De inre förutsättningarna kan vara att många av elevernas föräldrar är höginkomsttagare och har stort ekonomiskt kapital. De kommer mestadels från gynnsamma förhållanden där föräldrarna är väldigt engagerade i deras barns utbildning vilket medför att de får mycket stöd och hjälp från vårdnadshavare. Föräldrars och vårdnadshavares engagemang bidrar till att eleverna får en positiv inställning till skolan och även ämnet bild. Däremot är det stora elevgrupper med ca 30 elever i varje klass och under bildlektionerna kan det bidra till minskad arbetsro.

Arbetsbelastningen på lärarna är hög eftersom de förväntas ha en hög standard på sin undervisning både från rektor och föräldrar. Andra organisatoriska förutsättningar är att lärarna inte får hjälp i form av särskilt stöd till sina elever i lika stor utsträckning som behövs då det endast finns en specialpedagog och en elevassistent på hela skolan. Tyvärr har inte skolan den utrustning i form av datorer och internet för alla eleverna att arbeta med under alla bildlektioner eftersom årskurserna delar på bärbara datorer i olika omgångar. Däremot finns det att utrustning för 3-dimensionellt arbete och fotografering samt filmning. Lärarna har behörighet och fullgjord utbildning inom ämnet bild. Lärarnas syn på eleverna och deras egen inställning skiljer sig dock åt vilket också påverkar bildundervisningen i de olika årskurserna.

Den tredje läraren arbetar på en skola där eleverna kommer från väldigt olika hemförhållanden. Alla föräldrarna är inte lika engagerade i sina barns utbildning och skolan har inte lika mycket åsikter om undervisningsmaterialet. Den här skolan har fler digitala resurser i form av datorer och varje elev har en dator att arbeta med på lektioner samt hemma. Jag ville intervjua en lärare från en annan skola för att få lite jämförelsematerial och andra perspektiv på mina frågeställningar.

I läroplanen för grundskolan för 2011 står det om det syfte som finns för bildundervisningen. I kursplanen (Skolverket 2011, 20-22) för bild står det att undervisningen i ämnet bild ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om hur bilder skapas och kan tolkas. Dessutom står det att eleverna ska framställa egna bilder och utveckla sin kreativitet. Det står också att detta ska göras för att utveckla förmågan att kommunicera med bilder, förstå olika bilders budskap genom olika hantverksmässiga tekniker med olika material. Vidare förtydligas detta i det centrala innehållet i tre underrubriker, bildframställning, redskap för bildframställning och bildanalys. I årskurs 4-6 under bildframställning står det att eleverna kan framställa olika sorters collage, få filma och fotografera samt redigera i datorprogram. Det står även om

redskapen för bildframställning som exempelvis verktyg för teckning, måleri, tredimensionellt arbete, tryck och digital bild. Under bildanalys står det om konst- och arkitektoniska verks budskap samt ord och begrepp för att kunna samtala om bilders utformning. Under sektionen bildanalys för årskurs 4-6 står det att eleverna ska få kunskaper om dokumentära bilder i hemorten, reklam- och nyhetsbilder (2011, 21).

För att få en djupare förståelse för tolkning och analys samt vad som ligger till grund för olika lärares arbete på bildlektionerna kan man ta del av de kunskapskrav som står i kursplanen. Beroende på vilken årskurs man undervisar i har man olika kunskapskrav att gå efter när man ska bedöma elevernas prestationer. Det innebär att lärarna inte bedömer eleverna efter kunskapskraven förrän de går ut sexan eftersom det är i årskurs 6 eleverna får sitt betyg. För att en elev ska få godkänt i bild måste den ha uppnått kunskapskravet som kallas för betyget E. Däremot om en elev ska ha ett högre betyg måste den ha uppnått hela kunskapskravet för det lägre betyget och mestadels av det högre betyget. Kunskapskraven för betyget E formuleras på det här sättet i läroplanen:

Eleven kan framställa några olika typer av berättande och informativa bilder som kommunicerar erfarenheter, åsikter och upplevelser med ett **enkelt** bildspråk och **delvis** genomarbetade uttrycksformer så att budskapet framgår.

I arbetet kan eleven använda några olika tekniker, verktyg och material på ett **i huvudsak** fungerande sätt för att skapa olika uttryck. Dessutom kombinerar eleven några olika bildelement på ett **i huvudsak** fungerande sätt.

Eleven kan i det bildskapande arbetet **bidra till att utveckla** idéer inom några olika ämnesområden genom att återanvända samtida eller historiska bilder och bearbeta andra uppslag och inspirationsmaterial. Under arbetsprocessen **bidrar eleven till att formulera och välja handlingsalternativ som leder framåt**. Dessutom kan eleven presentera sina bilder med **viss** anpassning till syfte och sammanhang. Eleven kan också ge **enkla** omdömen om arbetsprocessen och kvaliteten i bildarbetet. Eleven kan föra **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om uttryck, innehåll och funktion i bilder från olika tider och kulturer och gör kopplingar till egna erfarenheter, andra bilder och företeelser i omvärlden (Skolverket 2011, 22-23).

Formuleringarna av kunskapskraven är tolkningsbara, inte minst formuleringen ”använda några olika tekniker, verktyg och material”.

3. Resultat

Här kommer jag att redovisa de svar jag fått från informanterna, vad gäller frågeställningarna:

- Vad tycker lärarna är viktigt att fokusera på i sin bildundervisning?
- Vad tycker eleverna är viktigt att fokusera på i bild?
- Vad kan vara orsaken till lärares och elevers uppfattningar?

3.1.1 Framställning av bilder eller arbete med bilders budskap

De grupper jag har intervjuat är både lärare och elever. Lärarna ger olika svar på några av frågorna och även elevernas svar skiljer sig något åt. Båda grupperna har dessutom många gemensamma faktorer. Lärarna benämner jag L1, L2 och L3. Eleverna benämns E1, E2, E3 och E4. Jag började med att fråga lärarna vad som är fokus på i deras bildundervisning och L1 och L3 nämnde att det är att framställa bilder. L1 sa klart och tydligt att ” Jag tycker det är nummer ett. Får sitta och rita och måla, känna att det är kul.” (L1). L2 som jag intervjuade tyckte att bild inte bara handlade om att göra bilder utan om bilders budskap. L2 sa:

Jag tycker inte att det bara handlar om att framställa saker, en del av bildämnet är att skapa ja men en annan del är att förstå det som är skapat, för att skapa något måste du förstå vissa saker, vissa bilder och uttryck (L2).

L3 menade också att man skulle diskutera bilders budskap och vad olika bilder kan betyda, särskilt i de läroböcker eleverna har. Hon nämner att:

man kan prata mycket om kroppsspråk, färger, glada färger, vad olika färger förmedlar eller att man tittar inte bara på det som händer i bilden, att det förmedlar någonting, utan även vad du väljer exempelvis en känsla, olika färger eller omgivningen runt omkring. Att det finns olika budskap. Man kanske inte bara ska tänka synintryck utan tänka med de andra sinnen också, vad finns det i bilden som man kan prata om!? (L2)

Det alla tre lärarna hade gemensamt var att de tyckte att konsthistoria var ett viktigt inslag i undervisningen. Dessutom att eleverna ska tycka att det är roligt att göra en uppgift.

3.1.2 Läroplanens syfte och mål samt digitala verktyg

Alla tre lärarna tycker att läroplanens syfte och mål påverkar undervisningen. De nämner att de utgår från det syfte och mål som finns i dagens läroplan om de ska genomföra ett arbete. Däremot nämner alla lärarna att de kan bli bättre på att använda de digitala uttrycksformerna

och tekniken som finns. L2 som tycker att man kan arbeta mer med bilders budskap nämner att:

Bildämnet handlar så mycket mer om än att bara ”Rita fint”. Det handlar om att komponera bilder också och digitalt. Där ligger vår kunskap om att använda tekniken som till exempel Ipads efter och där ligger läroplanen lite efter. Däremot tycker jag att det är ju i så fall den största påverkan skulle vara om det fanns med i läroplanen mer utvecklat eller konkret (L2).

Vidare säger lärarna att gamla kursplaner inte påverkar deras undervisning. L2 som vill arbeta mer med bilders budskap nämner att ” jag tror att man måste börja från den kursplanen man har just nu, börja från scratch. Man kan inte fortsätta i samma spår som man alltid ha kört utan man måste liksom sätta sig in i den nya läroplanen.” Möjligen gör de det ändå eftersom de mestadels arbetar med framställning av bilder, eller som L1 sa ”Det hänger ju kvar mycket av det gamla att man ska framställa bilder” eller L2 att ” man kan tänka den uppgiften den var rolig, den är bra och den kan jag använda på ett annat sätt om jag gör om den lite. Ta med sig saker och göra om dem lite.”

3.1.3 Elevernas inställningar och förväntningar i relation till deras motivation

Svaret på om elevernas förväntningar och inställning påverkar hur lärarna lägger upp sin bildundervisning är enhälligt ja. L1 nämner:

Ja. Det har det ju. En del tycker att de är dåliga i väldigt mycket, då gäller det att peppa dem och kanske hitta eller hjälpa lite. T.ex. perspektiv kan vara svårt för någon då går man in och hjälper till så att den är en bit på väg att också lyckas lite bättre. Man blir ju speglad av vad det är just nu och just nu har jag ju ett gäng som älskar bild. Jag kan nog säga att alla gör det, ingen tycker att bild är tråkigt. De kan sitta och säga att de vill ha bild alltid. Så har det ju inte varit i alla gäng. Men jag funderar ibland på ett gäng jag hade som inte tycket det var så roligt med bild, att ibland kan det ha berott på att uppgifterna var nog inte så bra för de här eleverna. De blev inte så nöjda (L1).

Sedan är det även värt att nämna att L1 och L2 nämner att hur du lägger upp undervisningen påverkar också elevernas inställning och sen tvärtom. Lärarna påpekar att uppgifterna spelar stor roll och att de försöker anpassa uppgifterna och göra dem roliga i förhållande till de elever de har. L3 menar även att det kan vara svårt att hitta uppgifter om många elever har svårigheter med att känna motivation till att arbeta.

3.1.4 Digitala verktyg

Alla tre lärarna har tillgång till teknologi som dator, Ipad eller kamera. L3 berättar att på hennes skola har alla eleverna var sin dator som de kan arbeta med men att de inte gör det utan lyssnar mest på musik från datorn. L1 och L2 på den andra skolan har Ipad att nyttja men de berättar att de sparar på vissa uppgifter som de bara kan göra med hjälp av teknologin. Det betonas även att de inte vill arbeta för mycket digitalt eftersom man tappar mycket av den tredimensionella biten då. Nuvarande mediebilder använder sig alla tre lärarna av, dock på olika sätt. En av lärarna använde mer reklambilder från tidningar och internet samt nämnde att det var en del av läroplanen. L2 som nämner att bilders budskap är viktigt framhäver att:

Jag tror att jag ser det mer som att det är en integrerad undervisning mellan samhällskunskap och bild. Om vi tittar på nyhetssajter och andra sajter där bilder finns, hur är de bilderna tagna, vem är det på bilden o.s.v. Det gör jag mer i samhällskunskap än vad jag gör i bilden (L2).

Hon nämner även en medvetenhet som man kan förmedla och diskutera kring, i blindundervisningen vad gäller exempelvis instagrabilder och andra bearbetade bilder. Svaret på frågan om eleverna arbetar mycket med att skapa kommunikativa bilder och göra bildanalyser är enhälligt nej. Lärarna menar att det är för svårt för elever på mellanstadiet. De poängterar att det är svårt för eleverna att uttrycka sig, dra slutsatser, se likheter och skillnader, föra resonemang och ifrågasätta samt att det är något som de måste vara mer mogna för att behärska.

3.1.5 Skolklimat, klassrumsklimat, betygssystem och olika förutsättningar

På frågan om skolklimatet, klassrumsklimatet och betygssystem har någon påverkan på undervisningen finns det en bredd av svar från de tre lärarna. Det man kan konstatera är att de tre faktorerna påverkar undervisningen. De likheter som finns är att klassrumsklimatet har stor betydelse för undervisningen. L3 nämner att:

Det som kan vara svårt är att eleverna inte alltid tycker att bild är så viktigt. De vill inte alltid jobba med bild och ibland kan de börja argumentera för att inte göra en uppgift. Det kan vara svårt ibland om det hänt något på rasten för då är de väldigt negativa. Det kan även uppstå konflikter som gör att de inte vill arbeta eller att de börjar ge negativa kommentarer till varandras bilder. Det kan ju påverka undervisningen då (L3).

Sedan är det så självklart bland L1 och L2 att eleverna är snälla mot varandra att de nästan tar det som självklart. L2 säger att ” Att säga att någons bild är ful eller så det finns ju inte här

vad jag har hört. Målsättningen här är att man ska hjälpa och höja varandra samt öka varandras självförtroende.” Däremot är de medvetna om att negativa influenser skulle kunna sätta sig djupt i många barn om de skulle ge negativa kommentarer.

L2 nämner dessutom att elevers olika förutsättningar påverkar undervisningen och hon menar att det gäller att anpassa undervisningen efter varje elevs behov och förutsättningar. Dessutom att den anpassningen även kan ske av klasskamrater och att grundtanken är att man ska lyfta varandra och inte sänka någon annan. När det kommer till betygssystemet berättar alla tre lärarna att det har inverkan på bildämnet på olika sätt. L1 nämner att hon försöker avdramatisera betygen och ger tips på vad som kan ge ett högre betyg, L2 nämner redan innan vad som krävs för att få ett godkänt betyg och L3 säger att eleverna är vana att bli bedömda samt att det gäller att vara noggrann med att berätta vad det är man bedömer. L2 nämner dessutom att hon tror att bildämnets status höjts eftersom man ska ha betyg i det ämnet också. Hon poängterar att betygen påverkat bildämnet i en positiv riktning.

3.1.6 Externa personers påverkan

När jag frågade lärarna om föräldrars inställning till bild så svarar alla tre att föräldrar inte tycker att det är ett så viktigt ämne. L1 säger ordagrant:

Det finns ju föräldrar som tycker att matte, engelska och svenska är viktigt att bli godkänd i. Bild och slöjd, det där tjafset behöver vi inte prata om det kan vi prata om sen, bättre att vi pratar om andra ämnen. Det är synd, det blir negativt då. Det är väldigt synd. Jag tycker att bild är ett viktigt ämne det också (L1).

Däremot nämner L2 och L3 att vissa föräldrar älskar sina barns alster och ger mycket beröm för de fina bilder barnen gjort. På frågan om det är skillnad på pojkars och flickors inställning till bild eller de bildarbeten de gör svarar alla tre lärarna nej. Vad gäller arbetsron på bilden så svarar alla lärarna att det kan bli rätt stökigt. De tre lärarna anser även att halvklass och helklass påverkar arbetsron samt poängterar att det är mycket lugnare i halvklass. I helklass kan det bli stirrigt, svårt att få det lugnt och mycket som händer, eleverna ska hämta saker och pratar medan i halvklass kan man göra mer lyckade uppgifter i mer harmoniska förhållanden.

Alla tre lärarna upplever inte att externa personer som exempelvis rektorn påverkar undervisningen särskilt mycket. Däremot nämner alla tre att elevassistenter hjälper till väldigt mycket och att de är ett stöd om de kan vara med på bildlektionerna. Tillgång till material och lokaler har alla tre lärarna och de anser inte att det är svårt att få pengar till det de vill köpa in

till bilden. När lärarna ska bedöma elevernas arbeten går de på helheten, hur de har gjort sina bilder och om de gjort alla uppgifterna. Vid frågan om vad de tycker om att undervisa i bild svarar allihop att det är roligt och deras individuella synsätt påverkar undervisningen. Den ena läraren som jag kallar L1 nämner att det är väldigt roligt i det gäng hon har nu, L2 att konsthistoria är en stor del av hennes bildlektioner eftersom hon är mer teoretiker och L3 att de kan vara utmanande att ha bild ibland om det uppstår konflikter.

3.1.7 Elevernas fokus i bild

Den andra gruppen jag intervjuat var fyra elever. När det kommer till frågan om vad de fyra eleverna tycker är viktigt att göra i bild svarar de att göra sitt bästa oavsett vad det är för uppgift. Däremot nämner de att det skulle vara roligt och viktigt att göra bilder på datorn. En elev som jag benämner E2 säger att det är viktigt att variera mycket med uppgifterna man gör och använda sig av olika tekniker. E1 och E4 nämner att göra perspektiv är viktigt, E2 att filmer på datorn skulle vara viktigt och E1 att rita eller måla noggrant. På frågan om vad bild innebär för eleverna svarar alla fyra eleverna rita och måla samt att man gör många bilder. Helt enkelt som E2 uttryckte det ” Målar, att man gör något på papper”. E3 svarar att det är fritt inom en viss ram att man kan välja något annat än just en blomma att måla utan en bil, en annan att när man gör bilder så behöver man inte tänka så mycket utan man kan slappna av för att sedan kunna koncentrera sig på de andra lektionerna.

På frågan om eleverna håller på med bild på fritiden svarar två av fyra nej. De som svarade ja berättade att de gör bilder, målar eller ritar av saker och filmer samt fotograferar. E1 nämner att sin mamma älskar bild och att hon älskar att måla så att de gör det mycket hemma. När jag frågade eleverna vad de hade för inställning till bild svarar de att de tycker att bild är roligt. E4 nämnde att den skulle vilja ha längre lektioner så att den kan göra färdigt sina bilder och en annan att det kan vara svårt ibland för den ville så gärna göra något som var unikt samt en annan elev nämnde att man inte ska vara slarvig, göra så snyggt som möjligt och att få höga betyg. När eleverna skulle svara på frågan om vad de förväntar sig av bilden svarade de olika. E2 svarar att det ska vara kul och att man ska ta det lugnt, att man inte ska känna press som på andra lektioner där allting måste gå väldigt fort och man måste jobba hela tiden. Samma elev skulle gärna vilja fotografera mer, skapa mer av telefonen eller sitta mer med en Ipad. En annan elev svarar att den vill lära sig fler sätt att måla på mer tredimensionellt och ha fler utmanande uppgifter. E1 nämner:

Ibland så målar vi bara av men att läraren beskriver något som den tänker sig och sen så ska man rita fritt så att man tycker att läraren har beskrivit det. T.ex. om läraren beskriver en orm med slingrande blixtar på ryggen så ska man försöka rita av det (E1).

E2 förväntar sig utmaningar som att man fotograferar och redigerar. E4 tycker också att det ska vara kul och att man arbetar i olika tekniker men även att man inte ska måla varje lektion utan göra skulpturer, filmer eller collage. På frågan om det finns tekniska saker som eleverna kan använda på bildlektionerna svarar de nej men att de ibland får måla av motiv från sina mobiler. Däremot nämner alla att de kommer få Ipads i sexan och att de skulle vilja ha det på bildlektionerna och ger exempel på vad de kan göra som ta foton, redigera dem, göra collage, skisser, negativa bilder och andra färger. E2 säger:

Jag skulle vilja ha det mycket mer. För att det blir roligare då och det blir lite mer tekniskt. Då kan man utveckla sitt ritande och skisser man gör. Ibland är det svårt att bara sitta och måla (E2).

Vid frågan om eleverna har fått göra en bildanalys svarar alla eleverna nej samt att de inte haft några sådana övningar eller gjort några bilder med speciella budskap. Däremot nämner en av eleverna att hon har suttit och tänkt själv vad en bild har för historia eller vad hon sett i bilden. E1 nämner att hon skulle tycka det var roligt att de gjorde sådant, att de sitter och diskuterar med sina klasskamrater ”för någon kan ju tycka att hon ser glad ut medan någon annan tycker att hon ser sorgsen ut så kan man börja fantisera ihop en historia om bilden, det skulle vara kul”.

3.1.8 Klassrumsklimat och betygssystem

Tre av eleverna nämner att klassrumsklimatet påverkar dem på lektionerna. De nämner att positiva kommentarer från sina klasskamrater får dem att arbeta bättre och gör dem gladare. E4 säger att om den inte var nöjd med sin bild och så kommer det en klasskamrat och ger en positiv kommentar som att den är jättefin då ökar motivationen att fortsätta med den bilden. Två av eleverna säger att de inte bryr sig så mycket om negativa kommentarer och E2 och E1 upplever det obehagligt och jobbigt om de får negativa kommentarer. E2 säger att om klasskamraterna tycker han är jobbig, ger kommentarer som att bilden är ful och klagar på honom så gör det att han inte vill jobba med den bilduppgiften. E3 nämner att det kan bli stressigt om de andra eleverna blir färdiga snabbt och sedan klagar om man inte hunnit färdigt. När det kommer till betyg svarar eleverna olika men tre av fyra nämner att betygen påverkar dem på olika sätt. Tre anser att det är en press med betyg och att de känner sig stressade samt att betygen påverkar dem på det sätt att de anstränger sig för att få höga betyg.

så att de kan bli vad de vill i framtiden. E4 nämner ingen press utan bara jobbar på och försöker att göra sitt bästa för att bilderna ska bli fina. På frågan om hur det är med arbetsron på bilden svarar alla eleverna att det är störigt, pratigt och att det gör att det är svårt att koncentrera sig samt att det är mycket lugnare i halvklass där man dessutom får mer gjort.

Eleverna upplevde inte att de blev påverkade av externa personer men jag kan däremot tro att de inte är medvetna om att de påverkas eftersom de nämner att de blir glada om deras föräldrar, rektor eller en elevassistent uppskattar deras bilder.

Till sist får eleverna frågan om hur de tycker en lärare i bild ska vara. Alla eleverna har liknande svar där de nämner att en lärare ska vara rolig, kreativ, bra på att rita och visa fina bilder. Dessutom ha mycket variation på uppgifterna och inte ha för mycket bestämt. Eleverna säger att det blir mycket lättare att uttrycka sig om en lärare är glad och tycker om att måla och rita. Man blir peppad själv och att det smittar av sig. E1 säger att bild blir mycket roligare när en lärare är engagerad och tar fram roliga uppgifter. Det är inte roligt när en lärare säger ”Ja idag ska vi jobba med detta *suck*”, sedan inte berättar något mer, sätter sig och gör andra saker istället för att gå runt och ge komplimanger eller hjälper till. En lärare ska inte enligt eleverna vara negativ exempelvis att man måste göra om sin bild hela tiden. De vill att läraren ska säga vad de kan göra bättre och vad som är fint.

4. Analys

I min analys kommer jag att ta upp de teman som resultatet ovan är strukturerat i, fråga 1: Vad tycker lärarna är viktigt att fokusera på i sin bildundervisning? och det är ”Framställning av bilder fortfarande centralt”. Sedan kommer temana avseende digitala verktyg, styrdokumentens påverkan, arbetsbelastning och stofffrängsel samt lärarnas påverkan som styrande eller kreativa förbilder. Fråga 2: Vad tycker eleverna är viktigt att fokusera på i bild? Arbete med digitala verktyg och bildkommunikation är de teman som kommer därefter. Fråga 3: Vad kan vara orsaker till lärares och elevers uppfattningar? Och där tar jag upp vilken grund lärare och elever uttrycker att de har vad gäller uppfattningar om vad som är viktigt i bildundervisningen, med teman som lärarnas utgångspunkt, anpassning efter elevernas intressen, elevgrupper och klassrumsklimat.

4.1 Vad tycker lärarna är viktigt att fokusera på i sin bildundervisning?

Det som har återkommit bland intervjuvarna är att den gamla ämneskonceptionen där framställning av bilder är centralt och att bildkommunikation, som att göra bildanalyser, inte är en stor del av bildundervisningen.

4.1.1 Framställning av bilder fortfarande centralt

Det som lärarna tycker är viktigt att fokusera på i ämnet bild är framställning av bilder. De nämner att rita och måla är centrala moment i bildämnet. En av lärarna menar att det är en mognadsfråga och en förmåga som eleverna inte har utvecklat än eftersom man måste ha ett kritiskt tänkande och ett ifrågasättande, dra slutsatser, se likheter, skillnader och föra resonemang för att kunna ha eller se ett budskap i en bild. Däremot framhäver en av lärarna att man måste fokusera på att skapa en förståelse för bilder med dess uttryck, bilders budskap och även bildspråk. Dessutom att det är läraren som påverkar elevernas synsätt genom ditt förhållningssätt till bild och ger exemplet att det står inte skrivet någonstans att du ska vara jätteduktig på att teckna eller måla i läroplanen, men att du ska kunna uttrycka dig. Hon menar att bildundervisningen handlar om att tänka utanför boxen. Konsekvensen av att endast framställa bilder blir att eleverna inte kan nå exempelvis de mål som innehåller bildkommunikation som bildanalyser. Bildkommunikation och just bildanalyser är centrala mål som finns i läroplanen som eleverna ska arbeta för att nå. Eleverna utvecklar inte förmågor som att interagera, tolka eller diskutera vid samtal om bilder eller bilders budskap. Eftersom bildkommunikation medför att man kan diskutera de mål kring värdegrundsfrågor är det viktigt att man ska inkludera bildkommunikation mer i bildundervisningen. Detta medför även att gamla ämnestraditioner som att framställa bilder lever kvar tydligare.

4.1.2 Inte fokus på digitala verktyg

Eftersom lärarna anser att fokus ska ligga på skapande av bilder med hjälp av konventionella tekniker eller material medför det en rad kedjereaktioner i deras arbete. Exempelvis kan denna grundsyn medföra att de inte fokuserar på de digitala verktyg som finns att använda eller att konstnärers målningar är en stor del av bildämnet. Läraren som har åsikten att bildkommunikation ska vara en del av bildundervisningen anser att delar av bildämnet handlar om att arbeta med bilder digitalt. Hon menar även på att det är viktigt att arbeta med digitala verktyg. Däremot poängterar en av lärarna att bildundervisningen inte bara kan innehålla teknologi och skapa allt i en dator eftersom man då tappar mycket framförallt av den tredimensionella biten. Konsekvensen blir då att eleverna inte arbetar mycket digitalt inom bildämnet och att deras bildundervisning påverkas då av lärarens förhållningssätt till de

digitala verktygen. Eleverna utvecklar inte då de färdigheter och förmågor inom de digitala verktygen eftersom det inte är en stor del av bildundervisningen.

4.1.3 Styrdokumentet anses viktiga men otillräckliga

Läroplanens syfte och mål är en viktig del av undervisningen. Lärarna utgår från det centrala innehåll, mål, syfte och kunskapskrav när de ska genomföra olika uppgifter och arbeten. En av lärarna anser att det centrala innehållet berättar vad den ska beröra, det eleverna ska ha med sig för fortsatta studier. Alla lärarna anser att det är viktigt att följa kursplanen. Däremot riktas olika kritiska punkter mot läroplanen. En av lärarna nämner att kursplanen kunde varit tydligare vad gäller målen kring det digitala i bildundervisningen. Läraren poängterar att om läroplanen var mer konkret vad gäller tekniken så skulle de digitala verktygen vara en större del av undervisningen. Hon menar på att skrivelserna och målen i läroplanen vad gäller användningen av tekniken ligger efter, eftersom samhällets utveckling av de digitala verktygen har ökat på senare år. Nackdelarna med sådana komplicerade mål i läroplanen kan då bli att lärarna inte använder sig av tekniken i stor utsträckning. Detta kan även tyda på att lärarna saknar en utvecklad kunskap kring de digitala verktygen. Lärarnas individuella förutsättningar som deras kunskaper om de digitala verktygen påverkar undervisningen. Dessutom bidrar det till urvalsproblem när de ska lägga upp sina arbeten. Detta kan vara ett svar på att de vill fokusera mer på vissa saker i läroplanen än andra.

4.1.4 Arbetsbelastning och stoffträngsel

En annan kritisk punkt är arbetsbelastningen som innefattar all dokumentation. En av lärarna nämner att man behöver läsa läroplanen väldigt noggrant och verkligen se till att ha fått med alla målen. Hon anser att det är ett problem i att allting ska skrivas i elevernas omdömen och att allting måste dokumenteras. Det måste stå någonstans att man har gjort allt och hon menar på att förr så kunde man åsidosätta ett mål som inte ansågs lika viktigt utan dåligt samvete medan idag anses det väldigt fel vilket ger lärare dåligt samvete. Hon menar på att deras arbete blir då mer komplext och dessutom mycket svårare. Det ska finnas bevis och ska kunna läsas att man har gått igenom alla målen i läroplanen. Det här arbetssättet bidrar till att lärarna försöker hinna med alla målen och fokus ligger inte på ett mål utan att man försöker få med flera mål i samma arbetsområde. Dessutom får alla målen lite fokus och olika betydelse eftersom många mål ska beröras. Konsekvensen kan då exempelvis bli att man fokuserar mindre på målen kring det digitala eller att man endast berör dessa mål på ytan. Möjligtvis finns det även inte tid till att nå alla målen grundligt och verkligen få ökad kunskap. Detta kan

man kalla stofffrängsel det vill säga att bildämnet har breddats och man inte anser sig få hjälp med vad man ska prioritera, utan förväntas som lärare att hinna med allt.

4.1.5 Kreativa eller styrande förebilder?

Det som är intressant att nämna är att alla lärarna tyckte att konsthistoria skulle vara en del av bildundervisningen och att det var viktigt för eleverna att ha kunskap om olika konstnärer och målningar. De ansåg även att eleverna skulle få skapa egna bilder utifrån de olika konstnärernas historia och verk på olika sätt. En av lärarna nämnde att konstnärernas bilder är bra att ha som visningsexemplar och inte sina egna bilder eftersom eleverna förstår att de aldrig kan göra en målning som en berömd konstnär. Dessutom att de bilder som har funnits genom konsthistorien det är de konstnärer som har skapat egna stilar som har tänkt utanför boxen och inte bara ritat av verkligheten. Att eleverna utmanar sig själva genom att ifrågasätta och utmana sig själva. Hon menar att som lärare behöver du inte ha en färdig mall för hur en bild ska bli när den är färdig. Om läraren presenterar ett färdigt förslag då finns det många elever som inte kommer lyckas lika bra som läraren eftersom den har exempelvis mer erfarenhet. Hon anser att om du gör en bild så finns det ett flertal elever som gör exakt lika dant och ifrågasätter syftet med det eftersom hon tycker att eleverna ska tolka det själva. Hon menar på att uppgifter som alla elever ska lyckas med inte ser lika dant ut för alla elever samt att om man som lärare målar jättefint så känner eleverna att de misslyckas hur de än gör eftersom frökens kommer alltid vara finast. Hon menar att lärarens utgångspunkt påverkar elevernas möjligheter att lyckas. Konsekvensen av detta kan bli att eleverna inte får mycket inspiration som leder till att eleverna har svårt att förstå hur det ska se ut och hur de ska uttrycka sig. Dessutom kan det vara svårt för dem att få en helhetsbild av hur deras arbete ska fortgå samt behöver elever ofta en stark struktur då de kan ha svårt att organisera sitt arbete. Den ena läraren har en annan åsikt och nämner att färdiga förslag på hur man kan göra en bild är bra eftersom det skapar struktur. Hon anser att om man har tänkt igenom en uppgift så tycker eleverna att den är spännande och att eleverna vill ha det styrt. Det är bra att visa hur den kan se ut med ett eller flera exempel eftersom det ger inspiration och även motivation. Hon menar att elevernas vilja till att skapa ökar.

4.2 Vad tycker eleverna är viktigt att fokusera på i bild?

Elevernas uppfattningar om bildundervisningen visade på att de vill framställa bilder genom att rita eller måla men önskade även att man skulle arbeta mer med digitala verktyg. Elevernas

åsikter och uppfattningar skiljer sig från lärarnas, båda gruppernas uppfattningar påverkar bildundervisningen och kreativiteten.

4.2.1 Teckna och måla är viktigt, men vill arbeta mer med digitala verktyg

Eleverna hade gemensamma faktorer vad gäller fokus inom bildämnet och det var deras önskan om att arbeta med de digitala verktygen. De ansåg att göra sitt bästa vad det viktigaste inom bildämnet oavsett vilken uppgift de arbetade med. Att teckna, rita och måla noggrant är en central faktor. Däremot framkom det att alla eleverna skulle vilja arbeta mer med de digitala verktygen under bildlektionerna. Tekniken anser flera av eleverna skulle vara en bidragande faktor i deras undervisning. De ger även en motivering varför det skulle utveckla deras ritande och skisser samt att de kan göra fler uppgifter som negativa bilder, fotografera, skapa med hjälp av telefonen, redigera i olika program, göra filmer eller collage med andra färger och former. Här skiljer sig elevernas åsikter om de digitala verktygen från lärarnas eftersom de vill arbeta mer med de digitala verktygen jämfört med lärarna. Eleverna anser att det är viktigt att arbeta med digitala verktyg och att det skulle vara en bidragande faktor i deras undervisning. Medan lärarna har olika åsikter och förklaringar varför man inte arbetar mer med de digitala verktygen. En av eleverna nämner att arbeta med tekniken skulle göra bilden varierande och mer teknisk. Det gör att man följer med i samhällets utveckling av den teknik som finns. Dessutom gör man undervisningen mer elevnära samt att man bygger den på elevernas intressen. Arbetssättet förändras och elevernas kreativitet kan öka eftersom de arbetar då med fler tekniker och metoder. En väldigt stor bidragande faktor till lärarnas åsikt om digitala verktyg kan komma från deras bristande kunskaper om digitala verktyg eller från läroplanen eftersom det inte finns skrivet tydligare och mer konkreta mål kring de digitala verktygen. Eftersom lärarnas utgångspunkt är läroplanen så är det tydligt varför lärarna tycker som de gör. Däremot om man bara skulle arbeta tekniskt på bildlektionerna skulle mycket av den hantverksmässiga biten försvinna. Det skulle minska kreativiteten och det är förödande eftersom det kan ta död på intresset för skapande och gestaltning. Vilket är väldigt viktiga faktorer som kan påverka elevernas framtid kring yrken som innefattar dessa.

4.2.2 Arbete med bildkommunikation

Utifrån elevernas svar kan man även utläsa att eleverna vill arbeta mer med bildkommunikation och exempelvis bildanalyser. En av eleverna nämner klart och tydligt att hon har suttit själv och tänkt på olika bakomliggande orsaker till en viss målningsmotiv eller vad målningen har förmedlat exempelvis att någon ”ser väldigt ledsen ut” på bilden. Samma

elever poängterar att hon skulle tycka att det skulle vara givande och en bidragande faktor inom bildämnet. Eleven ger även förslag på att man kan sitta och samtala samt föra diskussioner med sina klasskamrater. Hon påpekar att diskussionerna kan uppkomma om eleverna tycker att de ser olika saker i bilden och kan även tolka bilderna på flera olika sätt. Samma elev nämner även att man kan utveckla det genom att fantisera ihop en historia om bilden. Vilket tyder på att eleverna är medvetna om att vissa bilder har ett speciellt budskap, de gör tolkningar och ser saker i bilder som inte lärarna alltid är medvetna om. Eleverna arbetar med bildkommunikation och gör bildanalyser utan att de tänker på det eller att lärarna berättat att det är bildanalyser de ska arbeta med. De visar på en medvetenhet kring att olika bilder ger olika uttryck och att motiven inte är likadana. En annan elev nämner att den skulle vilja ha mer variation och mer fritt när de ska gestalta bilder. Han poängterar att man inte ska göra samma sak hela tiden i en bestämd form utan att man kan göra olika bilder. Detta kan tolkas som att han vill ha mer kunskap om hur man gör olika bilder och att de borde finnas mer uppgifter som tyder på den variation han nämner. Variationen kan vara att göra bilder med speciella budskap, olika gestaltningar eller bilder med en viss känsla samt uttryck. Ett annat exempel som styrker detta är att en elev nämner att de ibland målar rakt av och att det skulle vara roligare om läraren beskriver något som den tänker och att eleverna ska sedan efter det rita fritt som man själv tycker att det ska vara. Alltså ger eleven ett tydligt exempel på att den vill tolka uppgiften själv och inte passivt måla av någon annans bild lika dant utan att utmaningen ligger i hur eleven tolkar att bilden ska se ut. Eleven nämner däremot att hon inte haft några sådana uppgifter som innefattar bildanalyser eller bildkommunikation men skulle gärna vilja ha det.

Genom elevernas och lärarnas svar kan man tydligt se att lärarna inte är medvetna om att eleverna faktiskt kan göra tolkningar, dra slutsatser, se budskap, se likheter, skillnader och föra resonemang. Att man underskattar elevernas förmåga och deras kunskaper istället för att se hur stora kunskaper de faktiskt har vad gäller bildkommunikation och bildanalyser. Lärarna drar egna slutsatser innan de har tagit reda på vilka kunskaper eller förmågor eleverna har.

4.3 Vad kan vara orsaker till lärares och elevers uppfattningar?

Grunden och orsakerna till lärarnas samt elevernas uppfattningar bygger på de förutsättningar som finns för bildämnet. Dessa förutsättningar kan vara lärarens utgångspunkt, bildundervisningens anpassning efter elevernas intressen, elevgruppers storlek och

klassrumsklimat. Alla förutsättningarna kan analyseras utifrån det sociokulturella perspektivet på lärande.

4.3.1 Lärarens utgångspunkt som syn på mål, kunskap och personligt ledarskap

Grunden till lärares och elevers uppfattningar om ämnet bild beror på de förutsättningar som finns för bildämnet. De inre förutsättningar som lärarens syn på mål och styrdokumentet är en del av bilden. Orsakerna till att lärarna inte använder de digitala verktygen kan vara flera men framför allt personliga. De anser inte att de har den kunskapen om dem i stor utsträckning, inte styrks av fler mål i läroplanen samt att eleverna tycker om att göra bilder med sina händer. Det personliga ledarskapet kommer fram i att de fokuserar på olika uppgifter och arbeten beroende på vad de helt enkelt tycker om och är bra på. En av lärarna är mer teoretiker och väljer gärna att ha uppgifter i samband med konsthistoria och en annan är bra på att rita eller måla samt upplever att det ska vara centralt i bildundervisningen istället för mycket arbeten med de digitala verktygen.

4.3.2 Anpassning efter elevernas intressen.

Elevernas uppfattningar om ämnet bild har däremot en påverkan på undervisningen och alla lärarna tycker att deras elever är intresserade av ämnet bild, att det är ett roligt ämne samt har stora förväntningar på bilden. Möjligtvis kan elevernas förväntningar på att de ska få rita och måla vara en bidragande faktor till att lärarna inte arbetar med de digitala verktygen i större utsträckning. Eleverna har en positiv inställning till ämnet vilket bidrog till att lärarna tyckte att det var roligt att arbeta med motiverade elever. Elevernas inställning upplever lärarna påverkas även av hur du lägger upp undervisningen och även att det leder till en motreaktion.

4.3.3 Elevgruppernas storlek och klassrumsklimatet

Både lärarna och eleverna ansåg att elevgrupperna påverkade bildlektionerna och halvklass var mycket lugnare samt bidrog med arbetsro medan i helklass kunde oroligheter uppstå. Lärarna och eleverna tyckte att de människor som fanns i deras omgivning påverkade deras kreativitet. Klasskamraters inställning, klassrumsklimatet och betygssystem påverkade kreativiteten både negativt och positivt. Eleverna upplevde att de jobbade bättre när de fick positiv feedback från sina kamrater och sämre när det uppstod bråk eller fick negativa

kommentarer. Det framkom även att de kunde känna sig pressade och stressade av betyg samt att betygen fick dem att vilja prestera bättre.

Alla eleverna berättade hur läraren påverkade dem. De ansåg att en rolig och engagerad lärare gjorde att de fick inspiration och motivation till att arbeta. Att eleverna tycker det är viktigt att man alltid ska göra sitt bästa och arbeta bra kommer från att läraren till exempel är glad, ger positiv feedback, tycker om bildämnet, hjälper sina elever och uppskattar sina elevers arbeten.

5. Tolkning

I det här avsnittet tolkas resultatet med hjälp av sociokulturellt perspektiv på pedagogik.

5.1 Lärarnas fokus på bildframställning

Inom bildämnet anses det fortfarande enligt den sociala och kulturella traditionen att man ska framställa bilder genom att exempelvis rita och måla. Bildkommunikation och bildanalys är inga välkända moment som inkluderas i bildundervisningen enligt både lärarnas och elevernas svar. Detta kan kopplas till att bild ofta ses med ämneskonceptionen som ett praktiskt-estetiskt ämne vilket Marner (2006, 7) poängterat. Ett annat fokus som också stödjer det är att alla lärarna ansåg att konsthistoria skulle vara en stor del av bild undervisningen och det kan även kopplas till den praktisk-estetiska ämneskonceptionen med något konstnärligt perspektiv. (Marner 2006, 7). Ämneskonceptionen där bildämnet ses som ett praktisk-estetiskt ämne, där fokus ligger på att framställa bilder, kan i ett sociokulturellt perspektiv ses som det perspektiv som genomsyrar bildlärarnas föreställningar om bildämnet.

I den nya rapporten NUÄ13 nämner dock Marner och Örtegren (2015, 48) att lärarna ansåg att bild är ett kommunikativt ämne men att eleverna uttryckte en praktisk-estetisk ämneskonception som kan kopplas till att äldre konceptioner lever kvar inom bildämnet. Dessutom att den sociokulturella situationen har förändrats och fortsätter att förändras. Det sociokulturella perspektivet utgår just från att synen på lärande kan vara väldigt olika poängterade Säljö (2010, 193). I en av intervjuerna framhävde en av lärarna att fokus ligger på framställning av bilder men att man som elev även ska förstå det som skapas. Det innebär att den här läraren tillhör den minoritet som anser att bildkommunikation även ska vara en del av bildundervisningen. Detta kan kopplas till synen på bild som ett kommunikativt ämne där bildspråk, bildanalyser och diskussioner om bilder även ligger i fokus. Enligt Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 9) kan elevers upplevelser om bilder utvecklas om man förbättrar den kommunikativa förmågan. Det bidrar till elevernas medvetenhet kring

granskning och förståelse om olika bilder. Dessutom menar Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 9) att förmågor som integration, spridning av budskap och gestaltningar utvecklas betydligt mer.

I undersökningen framkom det även att nuvarande mediebilder inkluderas i bildundervisningen. Vilket också kan tolkas som att undervisningen lever i den sociala och kulturella traditionen där kommunikation är ett nyckelbegrepp (Säljö 2010, 193). En av lärarna nämnde dessutom att diskussioner kring exempelvis redigerade instagrabilder på tjejer borde vara en del av bilden som visar på en medvetenhet kring elevnära bilder. Detta kan kopplas till bildkommunikation eftersom Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 9) poängterar att nuvarande mediebilder är grunden för att förstå bilder. De menar även att elevnära bilder som eleverna kan identifiera är viktiga vid tolkning och granskning av bilder. Att diskutera retuscherade instagrabilder väcker också dialoger kring värdegrundsfrågor och målet bildanalys vilket Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 9) poängterar som en viktig faktor.

Vidare är det intressant att nämna styrdokumentens inverkan på bildundervisningen. Detta tolkar jag, ur ett sociokulturellt perspektiv, att lärarna menar att arbetet med de digitala verktygen troligtvis skulle vara mer omfattande om det fanns fler konkreta mål kring tekniken i kursplanen för ämnet bild. I ett sociokulturellt perspektiv kan det tolkas som att detta påverkar hur lärarna använder sig av det stoff som finns i kursplanen i deras undervisning. Detta kan ses utifrån de faktorer som Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 58) påpekar om styrdokumentens betydelse för undervisningsunderlaget för lärarna. Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 58) poängterar även att lärarna påverkas av de styrdokument som finns. Detta medför att lärarnas arbete styrs av de formuleringar som finns i läroplanen, alltså de sociala och kulturella redskap som läroplanen bygger på. De här komplicerade målen i läroplanen bidrar till att lärarna inte prioriterar målen kring de digitala verktygen i deras arbeten vilket kan kopplas till de resultat Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 58) fått fram i rapporten NU-03 där styrdokumentet inte är lika betydelsefullt i bildundervisningen jämfört med andra ämnen.

Vidare är det värt att nämna att förväntningarna på att lärarna ska kunna prioritera vissa mål men på samma gång hinna med alla målen är höga. Dessutom har kursplanen inom ämnet bild utökats med nya idéer under åren vilket kan kopplas till det Marner (2006, 7) nämner har medfört stoffträngsel och urvalsproblem för lärarna vilket är i allra högsta grad sociokulturellt

betingat. Utifrån studiens svar kan man utläsa att lärarna påverkade och styrde bildundervisningen utifrån deras föreställningar om bildlektionerna. Det går att se väldigt tydligt där de argumenterade för eller emot visningsexemplar, i form av bilder som de själva skapat, för eleverna. Båda lärarnas argument grundade sig i det sociala och kulturella perspektivet eftersom de båda uttryckte viljan till att skapa och hur kreativitet uppstår. Kreativiteten i det här sammanhanget bygger på omgivningens interaktion mellan elever och lärare. Dessutom menar Säljö (2010, 191) att ur ett sociokulturellt perspektiv är det läraren som bygger förutsättningarna för elevernas förståelse och hjälper dem att använda ett kulturellt redskap, i detta fall en bild som motivation eller inspiration

Eftersom bildämnet innehåller så mycket har det bidragit till att lärarna känner att de har otillräcklig kunskap om vissa delar som finns i kursplanen, särskilt delarna kring de digitala teknikerna. Fortbildning inom teknik och arbete med de digitala teknikerna inom bildämnet är väldigt betydelsefullt eftersom det avgör vad lärarna väljer att fokusera på och hur starka deras kunskaper är inom tekniken. Att ha kunskaper kring de digitala verktygen bidrar till bättre förutsättningar för lärarna i deras arbete. Vilket kan kopplas till det Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 67) nämner i sin rapport att en tredjedel av lärarna inte hade fullgjord utbildning samt att lärares individuella förutsättningar är utökade kunskaper och kompetens. Dessutom nämns detta väldigt tydligt i den nya rapporten där Marner och Örtegren (2015, 7) poängterar att lärarnas fortbildning är mycket betydelsefullt samt att lärarna väldigt tydligt påpekat att det behövs utbildning inom digitalt bildarbete. Kunskaper kring hur man hanterar program och didaktiska kunskaper behöver lärarna erbjudas menar Maner och Örtegren (2015, 7).

Som jag tidigare tagit upp i analysen nämner en av lärarna att det finns en ökad arbetsbelastning på grund av omfattande krav på dokumentation inom bildämnet. En av lärarna poängterar problematiken kring att alla arbeten som eleverna gör ska formuleras i exempelvis skriftliga omdömen. Detta medför att lärarnas arbete blir svårare och att deras tidsramar påverkas. Detta har även en rad konsekvenser som att tiden inte räcker till att nå alla målen och pressen ligger på lärarna att försöka få med flera mål inom samma område. Detta tolkar jag som att det påverkar lärarnas tidsramar kring mycket tid som kan läggas på eleverna, planering av arbetsområden och dokumentation. Någonting som stämmer överens med Marner, Örtegren och Segerholms resultat av NU-03 och NUÄ13 där lärarnas arbetsbelastning är väldigt hög.

5.2 Elevernas fokus i bild

Elevernas gemensamma faktor var det arbetssätt och inställning de hade till bilden. Det var att alltid försöka göra sitt bästa. De nämnde även flera olika sätt att arbeta och olika uppgifter de kan arbeta med. Gärdenfors (2010, 77) menar att om en elev är motiverad är den dessutom uppmärksam. Detta kan kopplas till elevernas värdering och kontroll av den kunskap de upplever. Dessutom nämner Gärdenfors (2010, 71) att eftersom eleverna har kontrollen över sitt lärande och hur det uppkommer med hjälp av arbetssättet så ger det positiva värderingar. Elevernas kontroll av resultatet är betydelsefullt menar Gärdenfors (2010, 71). Det bidrar till en positiv uppfattning om hur de ska arbeta och vad de lär sig. Att bilden sedan ses som ett friare ämne än andra ämnen kan möjligtvis bidra till den positiva värderingen.

Bilden ses som ett roligt och avslappnande ämne i skolan och det är skillnad på bilden jämfört med andra ämnen. Eleverna nämner att man inte behöver känna lika mycket press där allting går väldigt fort fram samt att man måste jobba hårt hela tiden. Eftersom eleverna påverkas av läraren så påverkas de även av lärarens fokus i bildämnet. Detta kan även kopplas till det Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 70) skriver om att även om läraren ser det som ett kommunikativt ämne så är bildämnet präglad av synen där det förekommer en stor del fritt skapande. Åsén (2006, 118) poängterar även att om eleverna förväntar sig att få skapa fritt som en omväxling till de övriga ämnena så påverkar det undervisningen och lärarnas fokus.

Vidare är det intressant att nämna att elevernas fokus och vad de tycker är viktigt i bild är de digitala verktygen. De ansåg att tekniken skulle vara mycket betydelsefull och hade även önskemål om mer digitala verktyg i undervisningen. Tekniken och de digitala verktygen används ofta inom ämneskonceptionen där man ser bild som ett kommunikativt ämne. Det kan tolkas på det sätt att om man arbetar kommunikativt så upplever elever bilder på andra sätt. Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 9) menar dessutom att elevernas skapande, granskning och förståelse utvecklas. Även förmågan att interagera med budskap förbättras. Dessutom poängterade Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 54) att elever i stor utsträckning skapar och redigerar bilder på datorn på fritiden. De nämnde även att både flickor och pojkar tycker det är intressant att använda datorn. I den nya rapporten NUÄ13 påpekades även att den digitala bilden kunde vara en större del av bildundervisningen. Åsén (2006, 120) menar även att bildmedier är betydelsefulla för elevernas framtid. Han menar att yrken inom design, reklam och massmedia bygger på färdigheter inom teknik och bildmedia. Detta kan även tolkas utifrån den sociokulturella teorin där eleverna approprierar, tar till sig,

medierande redskap som exempelvis digitala verktyg. Dessa kulturella redskap är en del av elevernas lärandeprocess som bidrar till hur de kan skapa en förståelse för omvärlden vilket innebär att de kan kommunicera och uttrycka sig med bilder med hjälp av den digitala tekniken (Säljö 2010, 188).

5.3 Grunden och orsaken till lärares och elevers uppfattningar

Grunden till att bildframställning är en stor del av bildundervisningen verkar delvis styras av de centrala mål som finns i läroplanen. Lärarnas uppgift är att utgå från de målen i deras arbete. Dessa styrdokument är betydelsefulla eftersom de är inre förutsättningar för lärarnas tillvägagångssätt i deras arbete inom bildämnet nämner Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 58). Eftersom det inte finns väldigt tydliga mål kring teknik och de digitala uttrycksformerna är det naturligt att lärarna inte fokuserar på de målen i bildundervisningen. Däremot poängterar lärarna att deras kunskaper om digitala verktyg kunde vara mer utvecklade. Detta kan kopplas till det Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 67) nämner om lärarnas individuella förutsättningar där utbildning och kompetens spelar roll för bildundervisningen. I Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 67) rapport framkom det dessutom att lärarna i bild inte alltid hade fullgjord behörighet och kompetens. Eftersom lärarna anser att de inte har tillräckligt mer utbildning inom tekniken kan det vara en av orsakerna till att de väljer att fokusera på att skapa bilder.

Andra faktorer som även spelar stor roll i bildundervisningen är eleverna och deras syn på bildämnet samt lärarnas syn på deras elever poängterade Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 67). Alla eleverna tyckte att bild var ett intressant och roligt ämne där inställningen till ämnet var mycket positiv. Eleverna hade höga förväntningar på bilden och ansåg att de skulle prestera bra. Konflikter och negativa inställningar påverkade även undervisningen. Detta kan tydligt kopplas till den sociokulturella teorin där lärande och kunskaper utvecklas, eller inte, i samspel med andra. Har eleverna en positiv inställning påverkar det lärarnas inställning till sina elever. Lärarnas inställning i sin tur påverkar elevernas arbete och tvärtom. Lärarna blir positivt påverkade om de har elever som är inspirerande, motiverade och ger bra resultat. Något som stämmer överens med Marner, Örtegren och Segerholm resultat av NU-03. Däremot är det värt att nämna att den ena läraren hade en bristande tilltro till sina elevers förmåga att diskutera bilder ur ett kritiskt perspektiv, föra resonemang och tolka bilder. Lärarnas syn på sina elever medför att bildanalyser och bildkommunikation inte är en stor del av undervisningen. Möjligtvis kan det tolkas som att lärarens inställning påverkade eleverna

på det sätt att de hämmades när de skulle framföra sina åsikter om sina bilder på grund av lärarens bristande tilltro till deras kunskaper. Vilket medförde att eleverna inte heller har stark tilltro till sina egna tolkningsmöjligheter och kunskaper om genomförandet av bildanalyser. Det kan även tolkas som att människor påverkas av de sociala och kulturella sammanhang de befinner sig. Skapande och kreativitet kan då med hjälp av lärarnas tilltro till eleverna antingen äga rum eller inte. Eleverna poängterade tydligt att om de fick positiv respons och hjälp kunde deras arbete bli bättre. Vilket tydligt kan kopplas till det Marner påpekat att samtal och samspel i ett sociokulturellt perspektiv bidrar med utveckling (Marner, 2005, 31).

Fler faktorer som påverkade undervisningen var om eleverna upplevde arbetsro. Arbetsro bidrog till högre prestationer och bättre resultat förutom mer harmoniska förhållanden. Särskilt stökigt och mycket oroligheter kunde uppstå när eleverna arbetade i helklass med många klasskamrater i klassrummet. Både lärarna och eleverna ansåg att i halvklass fanns det bra arbetsro och bidrog med bättre koncentration. Denna aspekt skrivs det om i NU-03 rapporten där Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 60) påpekar att måluppfyllelsen kan var bristande med för stora elevgrupper. Detta kan kopplas till anledningen till oroligheterna som kan vara att ett flertal elever arbetar vid samma tillfälle nämnde Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 60). I den nya rapporten NUÄ13 bekräftas även detta. Det kan även vara svårt för läraren att hinna med och hjälpa sina elever samt att verkligen se alla elever påpekade Marner, Örtegren och Segerholm (2005, 62).

Lärarna och eleverna poängterar att de personer som befann sig i deras omgivning påverkade dem och även deras kreativitet. Vilket kan tolkas ur ett sociokulturellt perspektiv där viktiga faktorer som påverkade kreativiteten både positivt och negativt var klassrumsklimatet, klasskamrater och lärarnas inställning. Detta kan belysa att kreativitet inte är individuellt skapande utan stärks av tankegångar, samtal och samspel (Marner (2005, 31). Kreativiteten poängterade både lärarna och eleverna påverkades exempelvis av att eleverna fick positiv feedback, blev hjälpta eller om de fick negativa kommentarer. Marner (2005, 31) menar att relationer i ens omgivning är ett nyckelbegrepp som leder till om kreativitet uppstår. Det är betydelsefullt eftersom människorna i samma omgivning bidrar till om ökad eller minskad kreativitet kan uppstå Marner (2005, 32). Han menar exempelvis att om elever blir hjälpta och stöttade i deras arbete kan det leda till ökad kreativitet.

Andra faktorer som också påverkar bildundervisningen är betygssystem. Utifrån undersökningen kan man utläsa att betyg påverkade eleverna. Det framkom att betygen kunde

göra att de kände sig både pressade av betyg samt att de bidrog till viljan av bättre prestationer. Detta kan kopplas till elevernas motivation i bildämnet. Gärdenfors (2010, 78) nämner att det finns inre och yttre motivation. Yttre motivation som kan påverka elever kan vara betyg och det är motivation som innebär att när man genomför något så leder det till någon belöning eller något värdefullt. Däremot menar Gärdenfors (2010, 79) att betygen inte ska vara det centrala som motiverar eleverna och att betyg inte är motivationshöjande. Enligt Gärdenfors (2010, 81) ska undervisningen istället bygga på den inre motivationen som kommer från elevernas intresse och nyfikenhet. Den inre motivationen nämner Gärdenfors (2010, 73) kan bygga på lärarens engagemang som bidrar till elevernas inställning till ämnet. Detta kan kopplas till att eleverna i min undersökning poängterade att en engagerad lärare medförde en ökad motivation till ämnet. De upplevde att de blev inspirerade att arbeta bra eftersom de fick positiv feedback, blev hjälpta, stöttade och att deras arbeten blev uppskattade. Vilket även belyser Gärdenfors (2010, 73) teori om att eleverna värderar bildämnet som värdefullt om läraren är engagerad. Dessutom poängterar han att värdering, uppmärksamhet och motivation är sammankopplat. Eftersom både lärarna och eleverna upplever att uppgifterna i bilden är baserade på deras intressen och elevnära styr det elevernas uppmärksamhet. Uppmärksamheten bidrar till ökad motivation och bättre koncentration.

6. Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan man nämna utifrån lärarnas svar att ämneskonceptionen ”framställning av bilder” dominerar lärarnas fokus inom bildundervisningen. Däremot ansåg endast en av lärarna att man skulle arbeta mer med bildkommunikation. Eftersom lärarna fokuserar mest på bildframställning blir konsekvensen att ämneskonceptionen fortsätter att prägla undervisningen och bildkommunikation inte är prioriterat. Detta överensstämmer med den ämneskonception som Marner kallar praktisk-estetisk. Den digitala bilden är ett fokus som då inte får det utrymme det borde. Däremot kan anledningen till det vara att lärarna inte fått tillräcklig utbildning och att läroplanen inte är särskilt utvecklad vad gäller de målen. Arbetsbelastningen för lärarna är väldigt hög och bidrar till stoffträngsel samt bidrar till mindre fokus på målen kring digital bild.

Eleverna ansåg att rita och måla är viktigt men de ville arbeta mer med bildkommunikation och speciellt digitala verktyg. Däremot anser eleverna att de får väldigt bra bildundervisning och gav många förslag på hur de kunde arbeta vilket kopplas till Gärdenfors motivationsteori där elever som är uppmärksamma och motiverade upplever positiva värderingar av ämnet

bild. Grunden till lärarnas och elevernas uppfattningar om ämnet bild påverkas av alla de förutsättningar som styrdokument, eleverna och deras syn på bildämnet samt lärarnas syn på deras elever, arbetsro och klassrumsklimat i ljuset av det sociokulturella perspektivet.

7. Diskussion

Först och främst bygger min studie på en begränsad fallstudie vilket medför att jag inte kan dra generella slutsatser för allt bildarbete på skolor men anser ändå att mina resultat är betydelsefulla och kan ge upphov till fler intressanta aspekter vad gäller forskning kring bildämnet.

Anledningen att bildframställning är en stor del inom bilden i skolan kan vara att dessa färdigheter varit centrala moment inom lärarutbildningar och att lärarna själva utbildats enligt den ämneskonception eller sociala och kulturella tradition där bildframställning var i fokus. Detta kan ha gjort att lärarna har påverkats av sin egen skolgång eller sin lärarutbildning när de lagt upp sina egna bildarbeten. Den sociokulturella traditionen präglar människorna och även bildlärarna. Kanske har det även att göra med individuella skillnader mellan lärarna eftersom vissa lärare arbetar mer efter den nya läroplanen medan andra gör fler kombinationer mellan gamla läroplaner med den nya. Lärarens tolkning av läroplanen och dess egna förutsättningar berättar alltså vilken konception som präglar bildundervisningen. Lärarna utgår från läroplanen när de planerar och genomför sin undervisning. Möjligtvis kan det vara så att eftersom läroplanen inte är så utvecklad vad gäller digital bild så blir det att lärarna inte fokuserar på de målen inom bildämnet. Det som är mycket väsentligt är att lärarna får i dagsläget hitta på uppgifter på egen hand med digitala verktyg och har inte mycket stöd av sin utbildning eller möjlighet till fortbildning trots att det tillkommit nya mål med nya verktyg. Däremot kan man ifrågasätta detta eftersom det finns specifika mål skrivna i kursplanen under centralt innehåll avseende redigering av foto och film samt digital bildbehandling men det kan vara så att lärarna hade förstått dessa uttryck bättre om de fått mer utbildning om digitala tekniker. Möjligtvis kan det vara så att i den sociala och kulturella situationen anses inte detta som viktigt och kritik kan även riktas mot huvudmän, universitet, kommuner eller andra myndigheter som borde erbjuda utbildning eller fortbildning kring de digitala verktygen om det är meningen att lärarna ska använda digitala verktyg i större utsträckning. Lärarna styrs av de styrdokument som finns och man kan fundera på om de målen för digital bild var mer utvecklade och specifika om det skulle göra att lärarna fokuserade mer på digital bild i sin bildundervisning. Eftersom vi människor befinner oss inom den sociala och kulturella

traditionen är vi fångade i den sociala uppfattningen som finns runt omkring oss. Dessa historiska och nutida föreställningar om vad bildämnet kan eller ska innehålla medför att det kan vara svårt och även ibland omöjligt att tillämpa. Bildlärarna ”sitter fast” i den sociala och kulturella kontext de befinner sig i och skapar tillsammans med läroplanen, föräldrar, rektor och huvudmän ämneskonceptionen av bildämnet.

Det som framkommit i min studie är också att läraren är en person som påverkar undervisningen och eleverna mycket. Eleverna poängterade klart och tydligt att det var läraren som hjälpte dem, gav dem inspiration och motivation till sina arbeten. Möjligtvis är lärarna väldigt viktiga personer som bidrar med ökad kreativitet och även påverkar elevernas vardag. De medför ett samspel mellan eleverna, en pedagogisk grund som är väldigt betydelsefull för elevernas utveckling vilket också går att tolka utifrån det sociokulturella perspektivet som dagens skola präglas mycket av. Inom den sociala och kulturella traditionen är läraren den person som är kompetent och bidrar med hjälp samt stöd för att eleverna ska appropriera kunskaper.

Realiseringen av bildämnet i skolan har inte hängt med hur samhället har förändrats och vad som varit syftet samt behovet med bild. Kanske har dagens bildundervisning och med dess grund läroplanen att göra med samhällets utveckling av det digitala, att ny teknologi har blivit ett verktyg med många arbetsområden. Om flera år är tekniken möjligtvis ännu mer utvecklad och ligger som fokus samt är en större del av bildundervisningen än hantverksmässig framställning av bilder. Eftersom eleverna lever med ökad teknolog i sin vardag i stor omfattning i är det värdefullt att ta tillvara på den kunskap de redan har och inkludera den i undervisningen. Hur kan undervisningen och eleverna påverkas av mer bildkommunikation och digital bild? Ett annat sätt att se på det är att det kan vara ännu viktigare att hålla kvar hantverket så att den förmågan inte försvinner eftersom den också bidrar till väldigt stor mängd kreativitet precis som flera medier. Den får elever att tänka ett steg längre men då kan bildkommunikation och digitala verktyg komplettera den undervisningen för ökad kreativitet. Ökad kreativitet kan det då leda till större uppfinningsrikedom och framgång? Jag ser detta som framtida utgångspunkter till frågeställningar i fler undersökningar kring bildämnet.

Referenser:

Bryman, Alan. 2002. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Denscombe, Martyn. 2009. *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* 2. Uppl. Lund: Studentlitteratur

Gärdenfors, Peter. 2010. *Lusten att förstå: om lärande på människans villkor*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

Lars Lindström (red.) *Nordic Visual Arts Education in Transition*. Vetenskapsrådets rapportserie 14:2008. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Marner, Anders. 2006. ”Professionalisering av estetiska ämnen – några problem och förslag.” i *Didaktisk tidskrift*, volym 16, nr. 4 2006.

Marner, Anders 2005. *Möten och medieringar – estetiska ämnen och läroprocesser i ett semiotiskt och sociokulturellt perspektiv*. Umeå: Fakultetsnämnden för lärarutbildning, Umeå universitet.

Marner, Anders, Örtegren, Hans och Segerholm, Christina. 2005. *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03): bild*. Stockholm: Skolverket

Skolverket. 2011. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket

Skolverket. 2015. *Bild i grundskolan. En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9*. Skolverkets rapport 2015:423. Stockholm: Skolverket

Ulf P Lundgren, Roger, Säljö och Caroline Liberg. 2010. *Lärande skola bildning*. Stockholm: Natur och Kultur

Vetenskapsrådet. 2002. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Åsén, Gunnar. 2006. ”Varför bild i skolan?” *Uttryck, Intryck, Avtryck – lärande, estetiska uttrycksformer och forskning*. red. Lundgren, Ulf P. Vetenskapsrådets rapportserie 4/2006. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Termin: HT 15
Ämne:
Bildpedagogik
Nivå: Avancerad
Kurskod:
4GN05E

ABSTRACT

Författare: Ekaterini Arnesson Koutsouridou

Titel Med penseln i handen

En undersökning om lärares och elevers uppfattningar kring bildämnet

Engelsk titel With the brush in the hand

A survey of teachers and students perceptions of art

Antal sidor: 41

Uppsatsen bygger på en undersökning av vad elever och lärare upplever är viktigt inom bildämnet. Syftet med uppsatsen var att undersöka vad några olika lärare och elever i årskurs 4-6 tycker är viktigt att fokusera på i bildämnet och orsakerna kring elevernas samt lärarnas svar. Genom intervjuerna av lärarna och eleverna kan man utläsa att lärarna ansåg att framställning av bilder är viktigt och fokus ligger inte kring digital bild. Eleverna framställer gärna bilder men de skulle vilja arbeta mer med digitala verktyg. Undersökningen kom fram till, genom intervjuerna, att grunden till lärarnas och elevernas uppfattningar var inställningar, förväntningar, klassrumsklimat, arbetsro och läroplanen.

Sökord: bild, ämneskonception, sociokulturellt perspektiv, motivation, kreativitet, förutsättningar, digital bild

Bilaga 2

Intervjufrågor till lärarna

- ❖ Vad har du för uppfattning om vad som ska vara fokus på i din bildundervisning?
Följdfrågor kan då vara: Ser du det som ett fritt skapande? Ser du att man ska framställa bilder? Ser du det som ett kommunikativt ämne där man gör exempelvis bildanalyser?
- ❖ Påverkar läroplanens syfte och mål undervisningen?
Följdfrågor kan vara: Tycker du att föregående kursplaner i ämnet bild påverkar din undervisning?
- ❖ Har elevernas förväntningar och inställning till ämnet bild någon betydelse för hur du lägger upp bildarbetet? På vilket sätt då?
- ❖ Har du tillgång till teknologi som kamera, dator eller Ipads i din undervisning?
- ❖ Använder du dig av nuvarande mediebilder för att förstå och tolka bilder?
Varför? Varför inte?
- ❖ Arbetar eleverna mycket med att skapa kommunikativa bilder och göra bildanalyser?
- ❖ Tycker du att skolklimatet, klassrumsklimatet och betygssystem har inverkan på undervisningen? På vilket sätt då?
- ❖ Har föräldrars inställning till bildämnet stor betydelse? På vilket sätt?
- ❖ Är det skillnad på flickors och pojkars inställning till bild och de bildarbeten de gör?
- ❖ Hur är det med arbetsron under bildlektionerna?
- ❖ Påverkas bildundervisningen av externa personers engagemang som exempelvis rektor specialpedagog eller elevassistent?
- ❖ Hur ser du på organisatoriska förutsättningar som material och lokaler?
- ❖ Vad tycker du om att undervisa i bild?
- ❖ När du bedömer elevernas arbeten vilka kriterier utgår du då från? Att det ska vara kommunikativa bilder eller hur väl hantverksmässigt deras bilder är?

Intervjufrågor till eleverna

- ❖ Vad tycker du är viktigt att fokusera på att göra i bild? Tycker du att det skulle vara viktigare att göra andra saker än vad ni gör på bildlektionerna? Som vad?
- ❖ Vad innebär bild för dig?
- ❖ Håller du på med bild på fritiden?
- ❖ Vad har du för inställning till bild?
- ❖ Vad förväntar du dig av bildlektionerna?

- ❖ Finns det tekniska saker du kan använda som kamera, dator eller Ipads på bildlektionerna? Skulle du vilja att det var så? Varför?
- ❖ Har du någon gång gjort en bildanalys eller gjort en bild där bilder berättar någon speciellt?
- ❖ Tycker du att skolklimatet, klasskamraterna och betyg påverkar hur du jobbar på bildlektionerna och vad du gör på bildlektionerna?
- ❖ Hur är det med arbetsron på bilden?
- ❖ Påverkas du av andra personer som ser ditt bildarbete som rektor, föräldrar eller elevassistenter?
- ❖ Hur tycker du att en lärare i bild ska vara? Eller inte vara?